

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 10 • Број 36 27. јануар 2025.

УМЈЕБНА ЗАЈЕДНИЦА
ВИСОКЕ ПЕЛАГУРЕ

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 10 • Број 36 • 27. јануар 2025.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПРERAДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Видосав Вицо ЂУРЂЕВИЋ
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Др Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС,
Момчило ГОЛИЈАНИН и
Давид КЕЦМАН ДАКО

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
rpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарiju:
Бранислав ИВАНКОВИЋ

Насловна страна:
Радован ШПИРИЋ
“Косовка дјевојка”

Овај број финансијски подржао
Ненад ЈАЊЕТОВИЋ ЈАЊЕ

Крајишке
нобине

Владика Николај ВЕЛИМИРОВИЋ

ШТА ЈЕ ТО СРБСКИ НАЦИОНАЛИЗАМ?

То је рам, у коме је икона Христова.

То је дом, у коме је Христос домаћин.

То је брак, коме је Христос благословитељ.

То је село и град, у коме је Христос начелник.

То је држава, у којој је Христос цар.

То је уметност, у којој је Христос чаробност.

То је школа, у којој је Христос учитељ.

То је црква, у којој је Христос првосвештеник.

То је борба, у којој је Христос војсковођа.

То је страдање, у коме је Христос главни страдалник.

То је мука, где се Христос мучи кроз невину децу.

То је мрак, у коме је Христос једина свећа.

То је робовање, које је издржљиво само са Христом.

То је устанак против неправде са барјаком Христовим.

То је победа с певањем: Христос воскрес!

То је песма која Христово име слави.

То је весеље, где анђели Христови с људима играју.

Шта је то србски национализам?

То је ткиво историје србског народа коме је основа Христос,
а потка свеци и светитељке и јунаци и мученици
Христови.

То је молитва до последње сузе и последње капи зноја.

То је пост докле очи не постану двапут веће.

То је жртвовање за Христа свега имања и себе сама.

То је снежна чистота у девичанству и анђелска верност у
браку Христа ради.

То је срећа у самоћи, срећа у браку, срећа у друштву, срећа
у побратимству, срећа у колиби и на престолу,
срећа у оба света, у име Христа Бога.

Ево због чега је речено, да је тешко бити Србин. А то је речено
комшијама српским и издајницима српским којима
је национализам рам, у који они стављају другу
слику коју им противници Христови гурну у руке.

(Избор Миладин Ђулафић)

У ЧЕМУ ЈЕ ВАША ТАЈНА*Прерадовићима, Стевки и Ранку*

У чему је тајна вашег сјајног опстајања
 На трновитом путу између сна и јаве,
 Од младих „Прамен стријела“ и првих „Свитања“,
 Па све до „Краљеве вечере“ и „Живе браве“?

Гдје је живи зденац топлих душевних ширина?
 Гдје звијезде ваше златни нектар испијају?
 Крије ли то у њедрима пространа Крајина,
 Или ту тајну врхови Козаре чувају?

Знају ли Стричићи тајну усправног живљења,
 Или даде Грмеч и Бранкови Хашани
 Наук како савладати вјештину трпљења,
 И како се други од себе треба да брани?

Можда у вама још увијек горе и трају
 Топле капи живота из подојничких дана,
 И без оданка модрим билима дамарају
 Ти дари из Горњих Крајзоваца и Вршана.

Ако су у свему реченом зрнца истине,
 Онда Господ удовољи мојој знатижељи:
 Нека кроз ваше вене теку винске године –
 Ја у ваше здравље чашу дижем, пријатељи!

*2007. године***МИНУЛА СУ НАША ЛЈЕТА**

Сви почеци иду крају неизбјежно
 Па и наша минула су лјета врела;
 Сјевер завијава иде вријеме сњежно,
 Густе магле свијају се понад села.

Хладнија си овог јутра од Сибира,
 Залуд вино из крчага разбијене
 Док кроз груди леден ехо свира:
 „Коб сам чежње твоје и опсјена.“

Твоје руке, у простору изгубљене,
 У наручје не могу ме више свити;
 Док усамљен пољем ходим, попут сјене,
 Облаци ме прате тмурни, кишовити.

ЖАРА*Жарку Елезу*

Украј јужног дела поља Гласиначког,
 Тамо где је знана пећина Мегара,
 Подно горе, поред мајке и оца свог,
 С анђелима спава мој рођак Жара.

Волео село више од белог света
 Па за високе школе није марио,
 Али је познавао душу дрвета –
 Сјајан мајстор међу столарима био.

Док сам жив чуваћу у кући својој
 Жариних руку занатске мајсторије,
 А вековаће сад и у песми овој –
 Успомена на њега свенула није.

Е мој Жара, дошла су времена нова,
 Све је пусто, на селу мало ко живи,
 Нема више дрводеља твога кова,
 На цени су сад неки “сналажљиви.“

Мој живот се круни, на стрмом сам путу.
 Једног дана код тебе ћу стићи и ја,
 Да попијемо бар још по једну луту,
 У Павичиће кад дође Свети Матија.

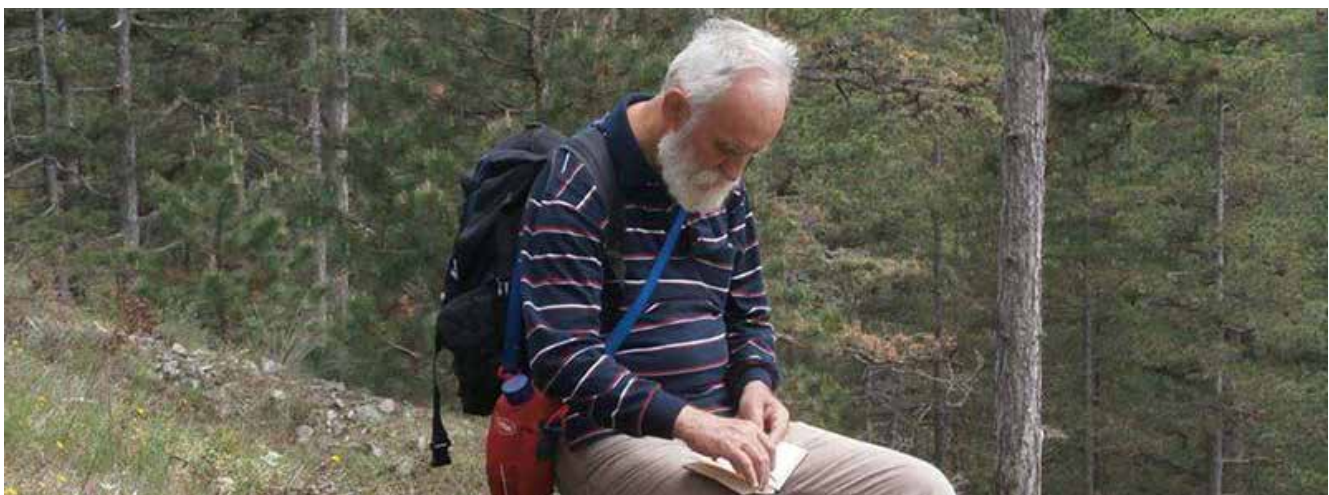
ПРОЛАЗНОСТ

Лукаво ме заскочи вријеме,
 Од младости, љубави и вина
 Остаде ми само бора бреме –
 Печат црни минулих година.

Све те моје једре љепотице
 Сад су вејке танке, сасушене,
 Богомољке и тихе светице,
 И старице нечујне ко сјене.

Мислио сам вријеме је стало
 Па не спазих кад се ово збило,
 Неважно ми бјеше огледало
 Док претаках мисли у мастило.

Јесен моја дође до истине:
 Живот овај опсјена је чиста,
 Пуним сјајем на трен само сине,
 Попут дуге накратко заблиста.

Миланко БОРОВЧАНИН РОМСОК

In memoriam: Владимир Крчковски

До виђења, брате!

Скоро на размеђу година у Приједору је преминуо књижевник и преводилац Владимир Владо Крчковски, културни и књижевни посленик, истрајник у активностима хуманитарне организације Црвени крст, а активан темељник Удужења за очување традиције. По нас је још утолико значајнији што је са нашим активистима Стевком Козић Прерадовић и Ранком Прерадовићем, уз бројне друге младе писце (види текст на претпоследњој нашој страници) оснивао и темељио Књижевне сусрете на Козари далеке 1964.

У официјелној биобиблиографији пише: „Рођен је 1947. године у Приједору. Професор је руског језика и књижевности. Дипломирао је 1972. године на Филозофском факултету у Сарајеву. Радни вијек је провео у Рудницама жељезне руде „Љубија“ и „Арцелор Митал

Приједор“, на пословима преводиоца и руководиоца Службе за информативну, издавачку и графичку дјелатност. Био је сарадник листа Савеза студената БиХ „Наши дани“, уредник гласила РЖР „Љубија“ „Љубијски рудар“ и „Информације“, листа Црвеног крста Републике Српске „Хуманост“. Био је уредник радио-емисија на Радио-Бања Лука и Радио-Приједор.

Поезију и књижевне преводе објављивао је у новинама и часописима. У новинама је објавио велики број репортажа. Превео је и објавио историјски роман „Генералисимус Суворов“. Био је главни уредник и рецензент великог броја књига разних жанрова.

Објавио је књиге: „Стотину година хорског пјевања у Приједору“, монографија, 1985, „У служби човјека“, приручник Црвеног крста Републике Српске, 1993, „Педесет

година Аероклуба Приједор“, монографија, 2002, „Деведесет година Синдиката РЖР Љубија“, монографија, 2011, „Стотину година школе у Ламовитој“, монографија, 2012, „Стотину година Рудника жељезне руде Љубија“, монографија, 2016, Леонтиј Раковски „Генералисимус Суворов“, превод на српски језик, 2017, „У срцу Козара“ — Скуп младих писаца „Козара 64“, 2019“.

Наш брат Владо био је човјек „какви би требало да су људи“. Нека му је вјечна слава и хвала на свему!

РЕПУБЛИЦИ СРПској ЗА РОЂЕНДАН

(награђена пјесма)

У овом великом свечаном дану,
Светом првомученику, Архиђакону Стефану,
Републике Српске рођендану
У срцу моме жеља жарка се слила:
Да ти откам златна крила,
Пјесмо моја, вољена мила,
Да одлетиш као пчела до цвијета
До свих крајева земаљског свијета,
До срцаца мојих драгих читалаца,
И да им пренесеш поруку једну,
Искрену, топлу и вриједну:
Да поштују законе Створитеља свога
И Исуса Христа, истинитог Бога,
Да човјек човјеку буде брат
И да се никада више, и нигдје, не понови рат!
Да сви у слози живе и раде,
Да мостове мира и напретка граде,
Да поштују све људске расе и нације

И уживају плодове људске цивилизације
Да преобрате све негативне особине
У племените хришћанске врлине:
Невјеру, у вјерност;
Гордост, у смјерност;
Среброљубље, у милосрђе и човјекољубље;
Безнађе, у наду;
Коју ће гајити у стваралачком раду;
Завист и пакост, у душевну радост и јакост;
Бестидно природно загађење,
У чисто еколошко просвјетљење;
Смртоносну дрогу, насиље и силовање,
У врелу младалачку љубав и миловање;
Душевну ружноћу, у душевну љепоту,
А разврат у моралну чистоту;
Неумјереност у уздржљивост;
А очајање, у ПРАШТАЊЕ И ПОКАЈАЊЕ!

(Пјесма је награђена на конкурс у Републичког просвјетно-педагошког завода за најбоље литерарне радове посвећене Дану Републике Српске, 09.01.2007. године..)

Ђуро ТРКУЉА

Сјећање на Милоша Бојиновића

ЧУВАР РИЈЕЧИ ОД ЗАБОРАВА

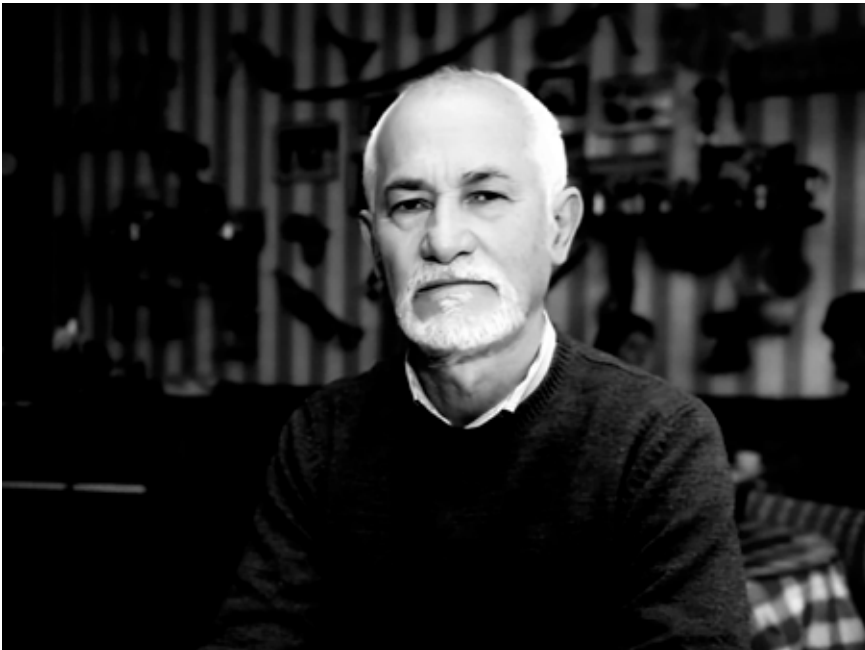
По другим учионицама, као добар гласник поезије, професор СХ језика, тада у Гимназији, гламочкој проносио вијести, на неки начин хвалио се да је имао ђака, толико преданог поетском стварању, који је знао (и)скочити из сна, извући се испод вуненог јоргана и шарати пјесмостихом по зидовима собе, да не би којим случајем заборавио све што је смислио. Са собних зидова стихове је преписивао у књигу. Тако је говорио, о мени, уважени професор Милош Бојиновић. Тек сада, када се професор заувјек преселио изван домета живих, постадох свјестан тих његових ријечи.

Стицајем разних околности, понајвише рата (без нарочитих резултата), професор се сеоббио (са)учествовао у сеоби гламочког народа. (посебно је истицао ријеч сеобити, коју је (про)нашао у мојој књизи). Споменућу и уваженог професора, сада почившег, Живка Малешевића, они су наставили наставу Српског језика и књижевности у угледној Гимназији, бањалучкој. Живко је отишао, има томе већ доста година, а Милош првог дана децембра ове године. О књижевности, бар што се тиче мојих завичајаца највише сам причао са њима. Сада, скоро да сам пристао на стање, да причам сам са собом, па и када покушавам да овај запис оставим као спомен. За сутра у часопису „Сутра“. И један и други су били рецензенти у неким мојим књигама. Говорили су и на промоцијама. Ми-

лош је, у некој посебној жељи, настојао да ме „уздигне“ пред публиком, чинећи ме већим него вишим. Имао је уста пуна јаких ријечи. Као што ме је представљао као једног од најталентованијих пјесника, гимназијалцима у Гламочу, нису му недостајале слаткоријечи: на почетку сваке промоције мојих књига поезије или афоризама, говорио је поносно да сам био његов ђак, на што бих ја како сам у том тренутку смислио ријечи захвалнице, да ово професор није рекао, публика не би са сигурношћу могла процијенити, ко је, заправо ђак, а ко професор. Милош је младолик био по свему, по из-

гледу и по размишљању. У добром расположењу недавно, у јуну срели смо се у бањалучком насељу Обилићеву. Ту негдје је и живио. Морам посебно нагласити да је у себи страствено и одано носио српска одличја, посебно језик, па обичаје, јуначке пјесме, музику и кола. Назвао бих то, једноставно српским циклусом, посебно омеђеним косовским циклусом. Ето, бјежећи, сеобећи се, настанио се у Обилићеву. И он (Милош) и Милош Обилић су, свако на свој начин чувари, сада, небеског путешесвија свога народа. Мислим да ће се и Обилић обрадовати ако дође до њиховог (су)сретања,

наш професор ће славном јунакупотанко објаснити, куда иде Косово? Никад нећу заборавити његову оданост завичају кроз различите облике умјетности, оживљавања обичаја на манифестацијама које смо чинили у Бањалуци, а у организацији Завичајног удружења. Био је и уредник часописа „Коло“. Јединственог и оригиналног. Ја сам (по) најчешће био организатор и водитељ тих завичајних вечери, културно – обичајног садржаја. Публику сам знао оставити у невјерици, говорећи да се мало стрпе, јер ће у наредној тачки да наступи, чувени оркестар, као изненађење. Мало затим, на позорници би се појавио, главом и брадом Милош Бојиновић. За појас је задједуо, неколико дувачких (старинских) инструмената: фрулу, дипле, кавелу... носио мјешину под пазухом, а у десној руци, гусле, док му је лјевица рука држала виолину. Па, зар то није оркестар? Милош, танак, повисок све је то носио и свирао. Овдје ћу рећи, предложити да би требали да се састану сви досадашњи руководиоци гламочког удружења у Бањалуци и смисле неку манифестацију

или награду која би се звала по Милошу Бојиновићу. Имало би смисла да о томе размисле и у другим завичајним (гламочким) удружењима, па и у родном граду.

Милош је у ту кафану донио запис на пет куцаних страница (на писаћој машини), своје виђење моје нове књиге „Хватати змију туђом руком“. Имао је лијеп обичај да ми прочита своју рецензију за столом, док су око нас били неки други људи који су се састали под различитим разлозима. Свако је, наравно имао своје приче, али дало се примјетити да су љубопитљиво прислушкивали како професор, својим благим гласом објашњава о благодати, поетском погледу на свијет, његовог давнашњег ђака. Кад је завршио, као успут ми је рекао да сматра да је ово моја најбоља књига. Прешао сам преко тога, наздрављајући за живот и здравље. Испоставиће се да је овај дан био прекратак за разговоре наше. Уздали смо се новом виђењу. Нажалост, професор и један од рецензенаца није дочекао да види ову књигу у штампаном стању. Смрт је била (пре)брза. Буде ли, да смрт оживљаба живот, видјећемо

се у посебном распричању. Тог бањалучког послеподнева, најмање смо причали о мом рукопису. Највише смо причали о завичају. С поносом сјећао се многих својих ђака, пријатеља, комшија (њима је скидао им ријечи са усана и записивао их). Изговарао је и њихова имена, али нема смисла да их спомињем, не би сва ни стала у овај текст, а и простор часописа је (по)тијесан. Спомињао је и гламочку бистрину. Бистрину мозговну и ведрину најљепшег неба на свијету. О талентима причали, узраслим у склоповима виских планина. Његови ђаци су, углавном, свако у свом домену, постигли значајне резултате. Мјерљиве свјетским аршинима. Сви смо ми заљубљеници у свој завичај, и они који су га давно, (као ја) напустили, идући трбухом за крухом, али и они који су га ненадно оставили, гоњени силом прилика. А, Милош Бојиновић га је понио у себе, на свој, посебан начин. Писао је цијелог живота, својеврстан споменар, био чувар од заборава, нарочито старобитних ријечи гламочког краја, које је отимао од мрења. Током четрдесет, дугих година, брижљиво је сакупљао ријечи из (старог) гламочког говора. Више од десет хиљада ријечи сврстао је у зборник и објавио у САНУ (Српској академији наука) и на тај начин отео од заборава. Волио бих кад би о томе (са)знало више наших људи. Само да је сабрао овај Рјечник, професор Милош Бојиновић је, слободно ћу рећи, учинио да његово дјело постане бесмртно. Све друго, што смо ми (остали) дали завичају, вриједи, али са овим Милошевим дјелом, не може се ништа мјерити.

Војин ТРИВУНОВИЋ

Бесједе

У БЕСКОНАЧНО ДОБРО СЛИВЕНИ

Или:

Светосавска мудрост свевремена

У „Карејском типиху“ Свети Сава нам и то само у три реченице, краткоћом тако и толико метафоричношћу вешто и бистроумно казује и то тако да се може узети као узор како се и са мало речи, само кад се зна и уме, казује и те како много: „Дим је живот наш, пара, земља и прах. За мало се јавља, а брзо пролази. Мали је труд живота нашег, а велико и бесконачно добро награда.

Наизглед само све нам у тој мисли намах и знано и јасно бива, па шта ту има још да се дубоко промишља. Само, како разумети то да при слову о животу, о његовој пролазности, у први план светосавске мисли бива истакнуто субинско значење две речи, дим и пара а поред свега што живот и јесте пре него што се таквим, пролазним, изгарањем, сагоревањем,

испарењем доиста у дим и у пару преобрази? Како разумети то да се живот за мало јавља и да ли доиста једнако брзо пролази без обзира на (кратко) трајност животног века сваког ко о свом животу, о својој пролазности мисли?

Дим и пара? Није ли то одраз оне античке мудрости, оног Хераклитовског става да је „Живот овај живи огањ који се с мером пали а смером газси“?

Живот – пара? Зар телом и нисмо, више од две трећине наше телесности, зар и нисмо највише од воде, од оног од чега је све живо на овој маленој планети са прапочетком који је под директним упливом небеске светлости свемирне у води настао, из воде и од капље, у свему и за сваког капље животодарне на чврсто (земљско) тле доспео, а након проласка

свега у нама жарног, није ли то трајањем, дужином хода и даха трен за преображај у пару, у честице праха?

У таквој мисли о телесној трошности, о неминовној пролазности живота у нама, постојано је то светосавско мудро упозорење, а не онеспокојавајуће, егзистенцијалистичко, никако оно катастрофично, нихилистичко, онеспокојавајуће, никако и указивање песника-мислиоца на недостатак, или на непостојање смисла у оном што је човек са својим животом једнако и односу на себе самог, као и у погледу на своје место у оном свељудском, јер је својим и јединим животом, било какав да је, сваки човек истовремено и нераскидиви део свељудства, део човечанства.

- За мало се јавља, а брзо пролази.- казује Свети Сава.

Како разумети тај другом реченицом наставак мисли у триптиху светосавског слова о пролазности, рекли бисмо и о смисаоности живота?

У живот за боравак међу живима стижемо и ту смо „за мало“ дакле за кратко. Краткотрајно? То што је „за мало“, мало је и кратко је само наспрам оног што је вечност испред нас и наспрам оног што тренем у вечности са нама и иза нашег живота заувекно бива. Само у том одмеру, само наспрам непролазног, живот наш брзо мине, једва да смо и трептај, као што смо у почетку и на крају себе једва капља, она „капља која с с неба на земљу слила, из земље у небо испарила.“¹

То што се „за мало јавља, а брзо троллази“, то што је свима знано и за све и сваког општеважећа детирминанта, не значи и поимање, односно признање тежине у значењу мисли о ништавности, не значи да је без смисла радост живота, иако смо животом који је „за мало“ сви пролазни.

Трећом реченицом у овој мисли из „Карејског типика“ „Мали је труд живота нашег, а велико и бесконачно до-

бро награда“ следи потпуно заокружење светосаске поруке о смисаоности живота чији се опсег не мери временском трајаношћу, јер време је константа. Не постоји! Не мери се цикличном сменом пролећа и зима, неминовним видним и невидним преображавањима од трена доласка у светлост до трена потонућа у дубок сан, свим пролажењима од зачећа капљом до испарења, све до одласка душе у сав тај невид што је под сводом вечним трепетом озвезданим.

Између оног што је мало и оног што је бесконачно наш Светитељ Сава види труд, настојање, види учинак који је увек мали јер је временом за живот сав наш труд увек нечим ограничен, али и само трајање у том што је велико и бесконачно добро награда је. Учинак, труд, делом је потврђен и сам смисао живота..

Потпуно логичан став, потпуно рационалан однос према животу сваком „за мало датог, јер више од оног што својим способностима, што вољом и умећем доиста можемо, што нам је дато да трудом остваримо са свим оним у себи, надасве даровима у погледу ума и снаге трошног нам тела, више од тога ниоткога се и не очекује, па ни-

ти је грех не постићи више колико је, пак, грех не дати својим животом све оно што нам је за живот од Вечног дато једнако и рођењем, као и животом у најпре у миру са самим собом, а подразумева се, и у животу садејству са другим. И сав тај труд за живота нашег јесте то уздарје животу за живот и удео трудом у у животу вечном!

- Мали је труд живота нашег, а велико и бесконачно добра награда. – казује Свети Сава.

Би, јест' и биће тако, јер и сама вечност је од искона са оним полазиштем што би треном којим се заче све у њој што ће, као награда свему, бити и остати бесконачно добро!

АУТОПОРТРЕТ

Пола мене - Небо.
Пола мене – Земља.

А цео?

Само капља која се с Неба на Земљу слила,
из Земље у Небо испарила.

Ни речи више!
Могао би Тишину да повредиш.

А то ни Небо Земљи,
а то ни Земља Небу,
никад и ником,
без сузе,
не праштају.

Давид КЕЦМАН ДАКО

¹ Стих из песме „Аутопортрет“ Давида Кацмана Даке

ДУША

(Мирку Љубанићу, доктору душе)

Куда се то оде кад се небу мине
и када се вода Стикса запјенуша
кад у задњи трептај стану све године
и када свој смирај тражи људска душа.

Да ли у том часу сва смјерност засвијетли
и постане фењер души која лута
да пред зору када кукурикну пијетли
већ прозрачна дође до свог азимута.

А за оне друге саткане од рђе
што дебља на лицу без јасног одраза
да ли ће се наћи негдје милосрђе
што спава под кором очврслога мраза.

Да, душа је чудо има је и нема
овдје гдје све смртно одлази на вагу
ко с образом оде он и даље дријема
у очима које за њим крију влагу.

Зато нема смрти зато не умиру
они што су знали да нам душу грију
они нису вишак ни у каквом збиру
нити ће пред Богом свој одраз да крију.

Они су у нама ту на дохват ока
на крилима орла долијећу из таме
увијек кад у крви понестане сока
и када нас с небом спајају багламе.

Миладин БЕРИЋ

КАЋУНИ

Загледан у твоје, топле, зјене
прољеће стиже на танкојструни.
Између неба, тебеи мене
из траве ничу модри каћуни.

Прву сам пјесму срочио, чисту,
још нису биле стиглептице.
Црпио риму изниклом листу,
из златног тучка и луковице.

Дјечачки снови, о мрво хљеба,
чекам да нови живот крене
и да се спусти свјетлост санеба
међу каћуне, тебе и мене!

КРАДОМ ДОЋИ

Једномђујокрадомдоћи
кад' салашизанијеме,
птицесјатеисподкрова.
Најљепшејепопоноћи
кадауснепорумене
одчекања и одснова.

О, равницотобомжелим;
прекожита, роснихтрава.
Мјесецдамизаристазе.
Сансајавомдадијелим.
Докноћ, ведре, мирноспава,
а анђели с небаслазе.

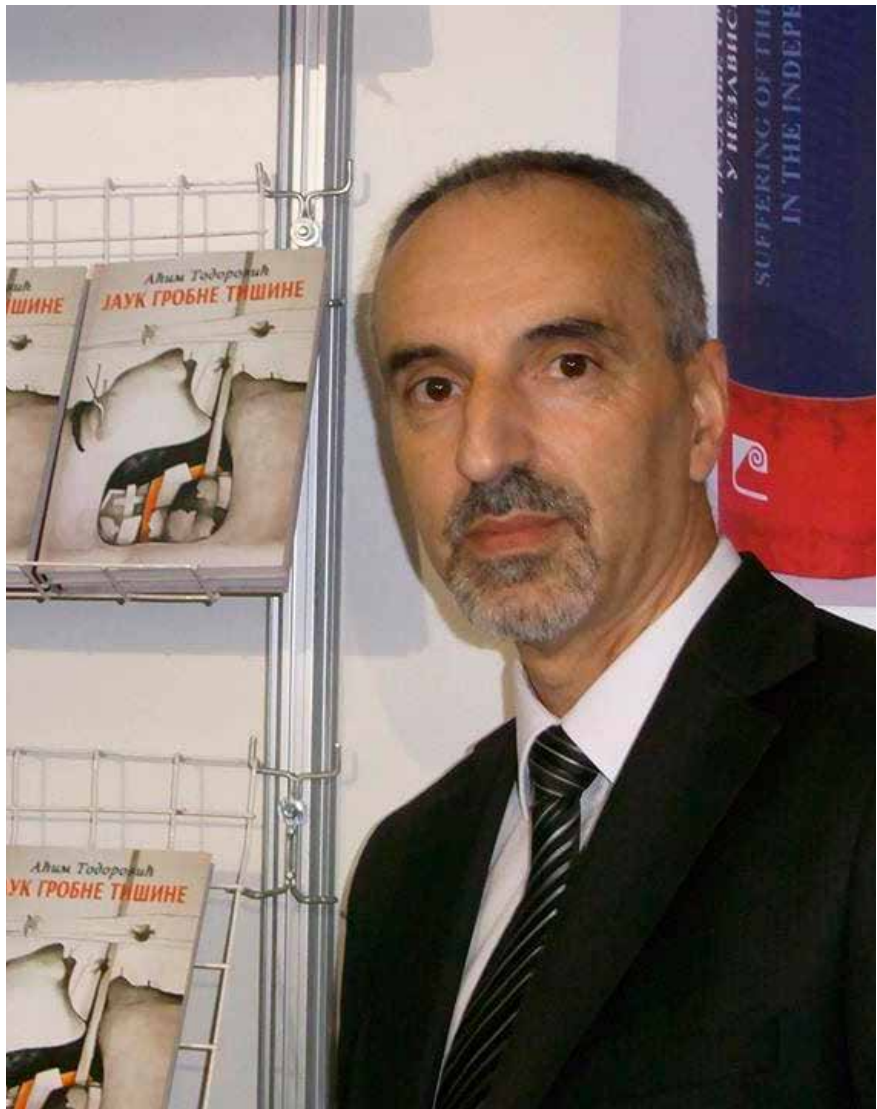
Ондаћемосужњибити,
изгубитизадњеснаге.
Залуталикаождрали.
Капиросе с челапите,
звјездескупљат у бисаге
докбудемоумирали.

Кадајојсераспудојке
попостељи и јастуку,
а зајецапраменноћи.
Шапутаћујпјесме-појке,
држаћујојњежнуруку
к'оданикаднећупоћи.

ЖИВОТ СЕ ОТИМА

Боже, какојелијепобити
свјетлост у њеним, драгим, очима.
Сусанајутарњуросупити
докнамсеживот, крадом, отима.

Боже, какојеволимцијелу:
зором, у подне, у ноћнечасе.
Умилноњежну, податноврелу
доксезвијездепонебугасе.

Боже, какојетијесносрећи,
сунцезаспало у нашимочима.
Чекамјојријеч, ријечћурећи:
Најдражамоја, животсеотима!

ЧЕКАЊЕ

Ја ћу те чекати дуго,
и бићусав у чекању,
и штамиостаједруго-
чекаћуноћу и дању!

Чекаћу и кадастуди;
бијуолује и кише
и кад' мепитајуљуди
доклећучекативише.

Чекам, а вријемегусне.
Сањаримочиизјене
и чекаћутвојеусне,
чекаћудапорумене.

Јаћутечекатидуго,
и нећупрестати, жено,
и штамиостаједруго-
чекање је дозвољено!

КАДА ПОЖУТЕ ТРАВЕ

Једномкадапожутетраве
и смиљепрестанедацвјета;
мождаћептицедатијаве
дамејошсамомјесецсрета.

Камењећетајнудаћути
и ријекаштоноћусања.
Јутарњивјетарћедаслуги
даживимнегдјеисподграња.

Када у јесенјатакрену
и прхнунемобзадњиждрали
ухватиокоммојусјену
и ватромсрцакриласпали.

И акобудетадајада,
Ибудешсрелацрнемраве;
пригрлистопоодномада,
јасамисподувелетраве!

Алџм ТОДОРОВИЋ

ЛОВ НА ДИВЉЕ ПАТКЕ

Тог јутра Никола Жеромски неколико пута је полазио од куће и опат се враћао. Најпре је заборавио упаљач за цигаре, (што му се никад није десило), а онда резервне метке које је претходне ноћи припремио да понесе. После се враћао ни сам више није знао зашто и кад је изашао на друм који води ка Дунаву, отпљунуо је као да се тиме лишава свих непријатности које су почеле да га прате. Бек је каскао крај њега, њушкајући успут да му не промакле неки важан траг. Шуљио је уши и гледао Николу својим паметним очима, искошеним као у каквог Татарина.

Идући путем Никола је стално додиривао пушку као да жели да се увери да је није заборавио. Полупразан торбак на раменима одскакао је кад су Николине чизме наилазиле на какав камичак на путу јер Никола, занет мислима, није примећивао ништа пред собом.

Стигавши на кеј, Никола затече Драгана и Марка, своје ловачке другаре, како га ишчекују. Чамцем, којег су претходног дана пронашли у згради напуштеног купалишта, пребацише се на другу обалу, заправо на острво, које се, у средини реке, испречило свом својом дужином. Тад, сваки са својим псом, пођоше на три стране.

Стаза коју Никола одабра, не показује се добра и он се убрзо нађе у шевару, хладном и влажном. Никола, по ко зна који пут, помисли који му то ђаво не да мира и, уместо да лежи у топлој соби, гази воду до колена.

Изненада поче да пада снег. Густ као да га сејеш на сито, покривао је земљу журно и

постојано. Поче да дува кошавица и Николи би хладно по рукама. Погледа у Бека као да од њега тражи одобрење да све то напусти и врати се онамо где нема ни ове воде, ни снега, ни кошаве.

Уто се зачу пуцањ и Никола се прену. - Мора да је Марко убио патку – помисли а, можда је и Драган – допуни сам себе и би му криво што га је један од другова претекао и сигурно већ имао улов.

- Чујеш ли, Бек? - довикну псу који је већ начулио уши. - Не дајмо се ни нас двојица! Па нисмо ни ми, ваљда, за потцењивање!

Из шипрага пред Николом уздиже се јато дивљих патки и он муњевито реагова. Једна патка се преврну у ваздуху и стрмоглави на земљу.

- Apport! - повика Никола и Бек отрча по улов.

Никола застаде док му се пушка још димила. Никако није могао да закључи на коју је страну патка пала.

- Бек! Бек! – звао је, али пас се није појављивао. - Можда то и није тако близу – помисли Никола и продужи даље, у правцу куда је Бек отрчао. Снежне пахуљице, ношене кошавом, тако су јако ударале у Николино чело да му је то просто задавало бол.

Застаде за часак и покуша да упали цигарету, али због ветра није успео. Дуну у руке да их загреје и пође даље у шевар. Трска га је тукла по лицу, одрвенелом од мрза. Чинило му се да је патка морала пасти десно, па пође у том правцу. Али вода је била дубља. Он се врати.

У тренутку схвати да и не зна више где је оно место одакле је пуцао и махинално пође лево. Ту је вода била нешто нижа, но већ се ледила и било је тешко кроз њу корачати. Осети да му је ушла у чизме и то га испуни бесом. Шта ако му се ноге смрзну!

Ветар је хучао и Николи су се склапале очи. Проклињао је дан кад је први пут пошао у лов и Марка и Драгана који су га увек наговарали да пође с њима. - Где ли су остали? - помисли и стави шаке око уста, те поче дозивати другове. Глас му се губио у фијукању ветра. Да се макар Бек врати!

Никола се стресе од помисли куд је то зашао. Одлучи да иде право, али га пут нанесе на десну страну. На тренутак му се учини да је ветар смањио интензитет, те да се може предахнути. Застаде заглаван у даљину где се снежно белило спајало с небом. Учини му се да чује неки шум - неки познат и препознатљив шум. Као кад је мајка шушкала јастуком припремајући постељу. Очи су му се саме склапале. Осети неки тајанствени мир који као да долази с неког другог, за њега непознатог света.

Типшина и снег. Тишина и све бело. Нека вода која мирује и неко срце које бије. Било је топло, угодно и лепо. Руке су почеле да се продужавају у кратке, пипке, шта ли? Ноге се издужише а труп одебља. Осети како му перје избија из коже. Врат му се искрену напред у дуги кљун. Као у патки или пеликана које је цртао кад је био мали а мајка се смејала говорећи да то пре личи на свињу него

на патку. – Патла! Патка! - говотио је, али помало ни сам не верујући у то. Помисли да би то могла бити дивља патка и да је она другачија од обичне и већа. – Како је лепо бити дивља патка! - мислио је осећајући да га задовољство тог сазнања опија својом примамљивошћу. Учини му се да отреса крилима и да снег спада с њега. Пахуљице поигравају као живе а он се задовољно смеје на њих.

- Не можете ми више ништа!
- каже - достигао сам највећи

степен. Могу само све да вас гледам с омаловажавањем.

Пахуљице се све више удаљавају од њега. Осећа да се ослободио великог терета и урања у празнину. Лебди у стањз блаженства. – Слобода је остварљива само у духу - пролази му мислима - и ретки су они који је могу достићи.

***

Два дана након нестанка професора Жеромског, „Днев-

ничар“ је објавио следећу белешку:

- Ни после великог залагања спасилачких екипа није пронађено тело професора Николе Жеромског. У једном шевару, спасиоци су, зачувши тихи лавез, наишли на залеђену дивљу патку, на коју је била наслоњена пушка. Нешто даље лежао је пас који је још давао знаке живота.

Кад су спасиоци пошли, позвали су пса. Тад су видели да је и он мртав,

Љиљана ЛУКИЋ

ФОТОГРАФИЈА ИЗ ВРЕМЕНА КАДА ЉУБАВ НИЈЕ БИЛА САМО РЕЧ

Она шета у ципелама од алги
Излегла се из камена
Побегла незаинтересованом лишћу
јесени
Шета градом у капутима украденим од дрвећа

Она је почупала косу небу
Смеје се на страницама
заборављених књига
У мрежама за лептире тражи мрак
дрвећа
Да јој се небо пуно звезда падали-
ца споро гаси

Она је у сну јагода море
Сладак мирис соли
Месец растопљен у води што чека
брод
На који не лају само рибе

Она је киша на кожи жирафа
Траг авиона у документарцима о
изгубљеном небу
Хоризонти у магли
Фатаморгана у свом најбољем
издању

Она је фотографија
Блатњаве боје
Из времена када љубав није била
само реч

ТРЕБА ЗБУНИТИ ЈЕСЕН

Спавао бих у твојој души
Ноћас

Треба збунити јесен
Расклопити зглоб по зглоб
Пустити свеж отров да капље из
ока

Нека капље танко по крову
Нека гужва под кожом улице

Треба
Треба оздравити нашу бол
Блуз тек опалог лишћа

Бити само јесен

Јесен
Коју је благословило море
Дубоко у нама

Треба
Треба збунити јесен
Расклопити зглоб по зглоб

Уснама

ИЗМИЧЕШ МИ

Измичеш ми дубоко под морем
На моје раме наслоњена

Измичеш ми из залогоја сунца
Са фотографија сложених у кутији
од ципела

Измичеш ми у очима пијаног свирача
На улицама Париза које си волела
као оца и мајку

Измичеш ми у овај дан отрован
даљином
У име жеља неостварених

Измичеш ми из бескрајног
бескраја
Љубави ове

Измичеш ми од једне руке до друге
Да ме небо цело боли од недодира
твог

Измичеш ми за две лепоте света

У облику неједнаком

Измичеш ми
Свуда где пада лист и цвета цвет

ОНА

Она дише мојим плућима
Шета по неком давно изгубљеном
пролећу
И чека ме
Чека
Тамо где се све већ чекало
Тамо где је срећа упала у небо
И сама чекајући дан најобичније
среће

Она цвећу дарује нежност
Шапатом изгубљене девојчице
Што под кожом осећа море
Као да нема ништа са њим
Као да никад није пловила од обале
до обале
Као да то море никад није уњело
неред у њену душу
Као да јој никад не шуми
Ти си све моје
Све моје

Она све више заборавља да дише
мојим плућима
Мења се
Све је више плаше кровови
Жедна је
Растављена од наде
На најситнија сазвежђа
Најтише ноте

Она

Још су јој мапе бајке
Само све мање верује у њих

У нас
У љубав

Миле ЛИСИЦА

Промоције

ДРВО СЛИКАНО РЕЧИМА

У Банском двору у Бања Луци, 4. новембра 2024. године, одржана је, постхумно, промоција књиге ДРВО СЛИКАНО РЕЧИМА проф. Тихомира Левајца, у којој су учествовали Мирко Вуковић, Горан Дакић, Драго Илић и водитељ програма Зоран Шимуновић.

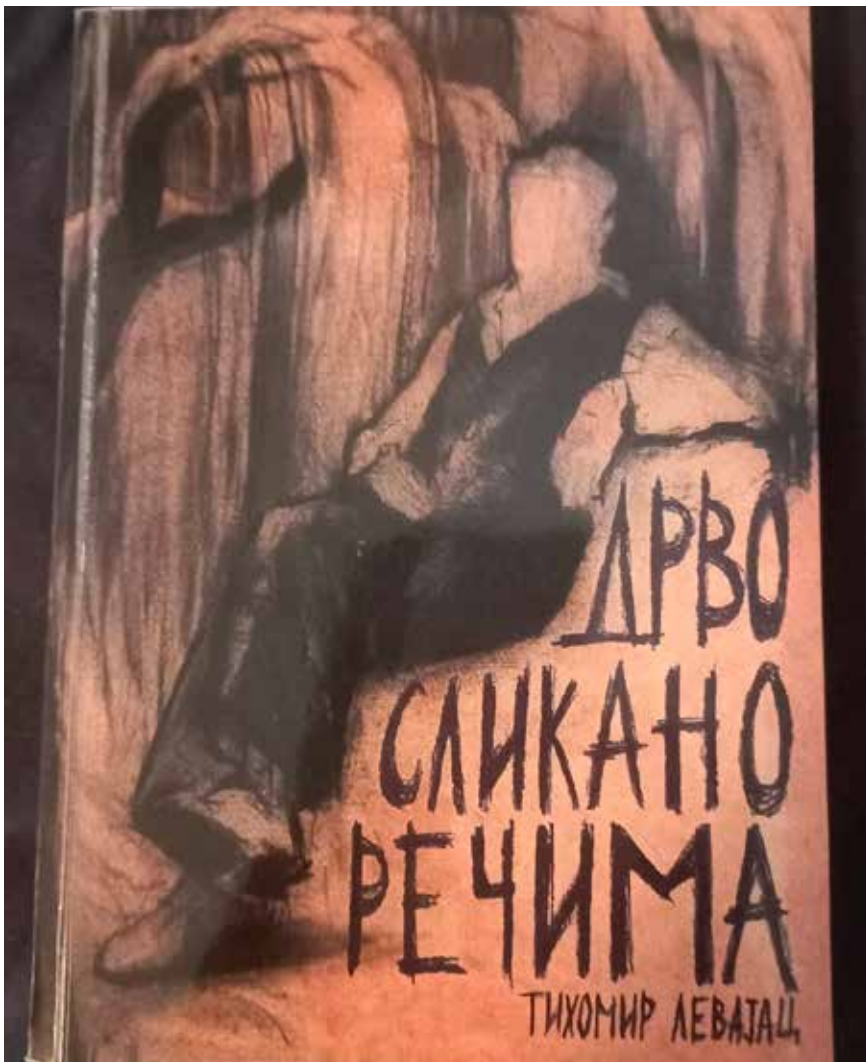
Највећу заслугу што је ова књига угледала свијетлост дана има породица проф. Левајца, Миладин Ђулафић, Миленко Гемаљевић, Милан Стијаск, Владимира Стијак Илисић и други пријатељи. Ова књига је слика дрвета у којој су мале

и велике приче из његовог и нашег свеколиког стварног живота, обојене бојама свјетлости и туге као и сваки живот који живимо.

Из рецензије Миленка Гемаљевића доносимо најинтересантније детаље који сликовито и ријечито говоре о књизи и писцу у духу изреке “ Ријечима кратко, мислима широко”.

На почетку прича стоји као дрво питање. Како насликати то дрво кад није сликар и не зна малати, пита се Левајац? Срећом, ту су речи којима је Левајац мајсторски баратао и

кад их је говорио и кад их је у књиге слагао, и кад их је у реченице, приче и причице, путописе и романе састављао. Прво је сликао лишће и на њима осликао ријечи у виду кратких реченица, колико на једном листу може писаним речима да стане. На сваком листу по једна најкраћа прича, да читаш цијели дан, колико су читљиве и за срце и памет дирају. Послије лишћа Левајац слика мале гране, огранке такорећи са ријечима смјештеним у мале приче из живота. Ређају се приче, не зна се која је животнија, које свако може да види, тако волшебно осликане живим ријечима, тако да може да осјети тугу која се у причу укоријенила и коју је вјетар донио, вода доплавила или неки весељак испричао, леле мени – леле теби. А приче из народа дошле, па се наредале на гране као птице, која свака има своју судбину, а има и име, док се сит са сваком не испричаш, не можеш даље. Како је сликар ријечима мајсторски насликао останеш дуго са сваком у разговору. И тако прича по прича, насликано је дрво речима, дрво пуно грана – прича ко љековитих руку мајчаних. Дрво шљивовито, јабуковито осликано ријечима – питањима. Вријеме стоји. Не тече. Док дрво насликано ријечима пред нама стоји и шуми, најдивнијим српским језиком од ког само птице пјевају љепше (како рече наш бард поезије Добрица Ерић) не чује се ларма овог свијета, Тихомир Левајац је

у његовом корјену записан и изван времена живи. Тако се он против времена изборио, забраву пркоси и вазда у вјечности борави.

Послије ових ријечи, које су потврдили у надахнутом говору и учесници у промоцији књиге Дрво сликано речима, нама остаје само да вам од срца предложимо читање ове

књиге како би приче које су испричане, наставили и сами, ако не може другачије, сликати.

Н.З.МИЛАКОВИЋ

Тихомир Левајац – човек који је волео дрвеће

Дало се наслути-ти, да ће, после књиге „Опроштајно писмо старог храста „, Тихомир Левајац још говорити о дрвећу, јер је, у разговору са старим храстом, спознао душу дрвета, заволео је и с њом често разговарао, у њеној близини одмарао и добре осећаје имао.

Пресуда храсту била је, да се испили у стотине храстића које су нека нова деца одне-ла и неком небетону засадила, да у слободи одраста, као што свако човеколико и храстол-ико чељаде треба да одраста. Један храст стигао је у његове родне Качулице, да навек расте у слободи, где га неће сажети урбане злоће, расте у духу који је проповедао професор пун људске добротe за сва-кога, широкогруд ко најбоље човекољубље, образит и вели-коуман, о чему ће се тек при-чати и читати. Живи Тихомир, не само с оним храстом, што жури у висине, у безвремље, него и са сваким његовим ли-стом, сваком граном на којој он, писаним речима слика жи-вот, слика његове туге и радо-сти, смеје се и плаче.

Није имао мира Тихомир, но је о дрвету стално размишљао, маштао, са њим разне разгово-

ре водио, те смишљао, како да га овековечи за веки веков. И, једног дана, који је дугачак био, у недоба, кад га спопала жеља да наслика дрво, почео да пра-ви план како да то уради. Не обично дрво, него човеколико дрво, које би имало своју децу-лишће с петелкама за гране и огранке везане, оне за стаб-ло, а стабло за мајку и оца, за корење аови за ђедове и бабе и тако хиљадама нити с земљом повезани с онима који у земљи живе, кореновићи.

То дрво које је хтео да насли-ка, као да је у школу ишло, јер зна да броји, нове године пре-цизно да дода, које је као неки глумац најбљи што постоји, знало да се смеје, пева и свира на фрули и прича своје успо-мене из шуме и успомене своје браће што кукају из града, које је знало да прича о сусрети-ма с ветровима, громовима и олујама, о љубави на месечи-ни али и о сусретима са злим људима са секирама.

Како насликати то дрво, кад он није сликар и не зна бојама малати? Унајмио је сликар-ски атеље, обукао сликарски бели мантил умрљан разним бојама, с сликарским качкетом свеликим ободом, довукао го-милу боја, бојица, крејона, тем-

пера и четкица, али ни макац. Срећом, ту су речи којима је Левајац мајсторски баратао, и кад их је говорио и кад их је у књиге слагао, и кад их је у ре-ченице, приче и причице, путо-писеи романе, стављао.

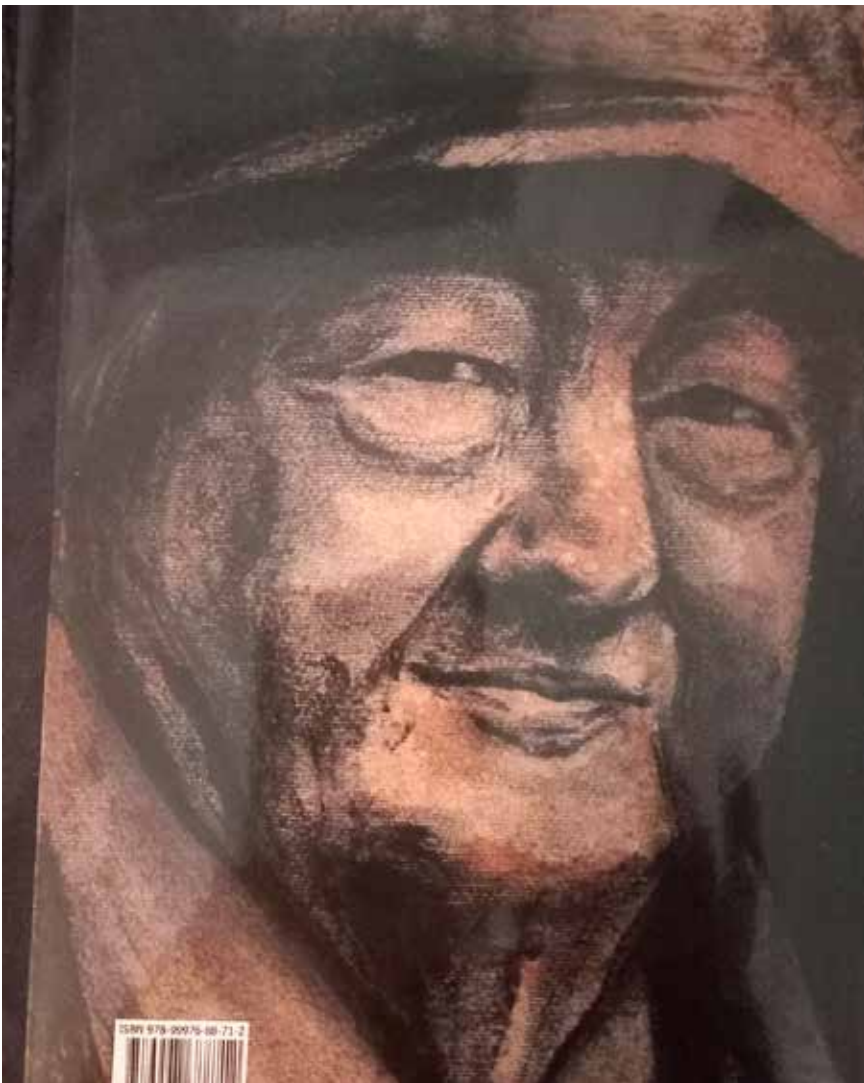
И тако узео он речи, речени-це, приче и причице, из свог и нашег стварног живота, и на-слика дрво на које се небо може одмарати, и птице чаврљатги, по цели дан.

Прво је сликао лишће, как-во год га живот направио, би-ло је разног- и читавог, лепо обликованог, и фаличног, што га разни листоједци допола изједоше, и зеленог и младог, и жутог и старог. На њима, ос-

Слово за професора

Изненада,
Професор је одлетео,
Одлетео у непознато,
И оставио свет под собом.
Није знао просто да оде,
Као путник на станици без повратка.
Није се од нас опростио,
Није хтео да нам каже збогом,
Једноставно,
Одлетео је,
И готово.
После много дана,
У лету смо га срели,
Као птицу оживјели,
Лет у јату наставили,
И изван времена трајали.

Недељко З. МИЛАКОВИЋ

ликанеисто тако речи, у виду кратких реченица, колико на једном листу може писаним речима да стане. На сваком листу по једна најкраћа прича, да читаш цели дан, колико су читљиве и срце и памет дирају. Да се, код сваког листа замислиш, јер не знаш, понекад одговор-где је почетак нечега што је одавно почело, или-што више атом проучавам, то сам ближи прсту бојјем, или-имао је четворо деце, за сваку страну света по једно, или-Хашки трибунал сматра да је сваки човек невин док се не докаже да је Србин, или...У тако мало речи, толико много казано.

После лишћа, Левајац слика мале гране, огранке такорећи, с речима смештеним у мале приче из живота. Има их са разних страна куда је сликар дрвета ходио, као оне о горштаци-

ма с Јавора и Голије, где нико триста година умро није, но само они који су редно умирали, или као оне из Калгарија у Канади, али понајвише из свог окружења од Бајне Луке до Качулица и назад.

Једном, тако, ненајављен упаднем у атеље Тихомира Левајца, и питам, шта ради у сликарском мантилу и качкети с великим ободом? Сликам дрво, вели, сликам речима, па он наслика преда мном, причу о Тину Ујевићу, једном од појачих огранака наше поезије, а богами, и његове слике о дрвету. Вреди се вазда на ту грану враћати, а и мало белог вина, с њима двојцом попити, боље се причачита.

Ређају се приче, које свако може да види, тако волшебно осликане живим речима, и да осети тугу која се у причу уко-

ренила и коју је ветар овамо донео, вода доплавила или неки весељак испричао, леле мени-леле теби. Не зна се, који огранак је животнијим речима осликан, који већу емоцију буди код читаоца. Можда оно испричано у кафани на ћошету где се сваког јутра испија кафа и пропроведа шта је било, шта је могло бити кад би било, ко је умро, је ли морао да умре, је ли било лако, на шта би сви причаоци уз кафу, пристали. Можда оно испричано с подушног ручка након сахране о двома госпођама, такорећи бабама, којима се чорба није свидела. А можда оно о исцелитељу званом Јање из Сводне, који је једног страчића третирао и с њим еглен водио. Посебна прича исписана је на једном огранку о Раки и Јелики и крави Белки, којој се Рака обраћао кад је имао шта Јелики рећи, јер с њом није говорио.

Уосталом, свака слика огранка, потписана је од стране сликара речима осим оне о радницима Хидроградње, те се може рећи да је Тихомир Левајац завршио са сликањем огранка те прешао да слика гране и стабло, те је ту требало више речи како би соликане верно.

А приче из народа дошле, па се поређале по гранама, па се поређале по гранама ко птице, од којих свака има своју судбину, а има и име, и док се сит са сваком не испричаш, не можеш даље. Како је сликар сваку речима мајсторски насликао останеш дуго са сваком у разговору. Међу гранама, наћи ће се прича о бећарима мрчајевачким, који су зналачки лечили дерт и досаду, промашен живот и недоживљену срећу. С њима човек може да одоцни враћајући се кући. Има ту прича о Мијату, званом Бица,

самотњаку из Качулица, те исповест једне наркоманке која је, из бањалучке гимназије ишла у Индију да упозна јогу, па прича о рођаку доктора Душка из Српца што са две жене живи, па прича о Спасенији званом Спаса која је бицикле продавала, па...

Види се, дико моја, да би насликао дрво, Левајац је међу народ сишао, гледао, бележио, е да би сликати речима дрво као сам живот могао. Своје сагледавање ровите ситуације након рата у Босни сликар речима ослика причом која се налази на грани, међу највећим на дрвету, причом о Ферхадији бањалучкој, која се и на слици тресе, ко да ће, сваког часа да се од дрвета откине, сва некако сива и црна, у очај призива, те ето остала на дрвету да је зуб времена дорађује и бољом чини.

А онда, ево гране осликана речима из равног Срема, што на варош Војку личи. Иди, бегај, ко у овој вароши није био, нек се загледа у њену грану где је сликар речима све описао па ако сретне чика Љубу може с њим онако паорски о свему

да раздивани, свидеће му се и вино, јербо, без њега, никакав диван не мере се водити. Ако је ћутање злато, онда нека га замени вино.

И тако прича по прича насликано је дрво речима, и то финим ћириличним речима. Дрво пуно грана -прича ко лековитих руку мајчиних. Дрво шљиволико, јабуколико осликано речима -питањима, зашто смо из завичаја отишли, шта смо оставили, шта смо ту затекли кад смо у госте тамо доводили. Дрво, срболико, земље наше са свим проблемима и сукобима, с точковима у блату, земљи бескрајне лепоте с ћинђувама о врату, најдражој између Мораве и Ибра. Наслика је само тако, онако из облака, дроном такорећи, и њене пашњаке, ливаде, шуме -чисту расуту лепоту. Дрво са причама о људима који су негда били радосни, који су од стварности побегли, које је време зауставило и кроз време зује.

Мало по мало, после лишћа, грана и огранака, стабла и корена, дрво које је Тихомир Левајац сликао речима, и писао сликама, јер он другачије и

није могао осим да пише у сликама, да слика а да причу не слика, ево пред нама стоји да за вечност остане још један траг будућим генерацијама.

Време стоји. Не тече. Док дрво, насликано речима, пред нама стоји шуми, најдивнијим српским језиком од којег само птице певају лепше (како рече наш бард поезије Добрица Ерић), не чује се ларма овога света, Тихомир Левајац је у његовом корену записан и изван времена живи. Тако се он против времена изборио, забораву пркоси вазда и у бесконачности борава.

А дрво које је осликао и опречао сваки ће кија мет издржати, усправно, кад га невидљиве руке наше сиве свакодневнице почну савијати, или можда неки дрвосеча, са секиром у руци хтедне, главе му доћи. „Било је и биће, још једном то да кажем, да утувите, да природа сама себе не може да уништи, ако то човек не учини“ - како рече Тихомир звани Тиле, и још Левајац звани Леви.

Миленко ГЕМАЉЕВИЋ

ТРЕНУТАК

Тренутак, све је.

Не каже, ни добро је ни лоше је.
ни зашто ни како,
само каже: ево ме!

До тог тренутка,
низале су се мисли,
разговори, монолози,
размишљања, сусрети.

Дође тренутак,
čovjek га не тражи,
нити зове,

створи се.

ВЈЕРНИ И НЕВЈЕРНИ

Римују се
мјесечина и свитање.

Римују се
доласци и одласци.

Римују се
успони и падови.

Све се римује,
само се
вјерни и невјерни

не римују.

ЧАШУ ЖУЧИ ЈОШ НИКО НЕ ПОПИ

Не опрашта се
ријечима
ако су иронијом заведене,
шупљим ходом срца,
палацањем на хљеб насушни.

Не опрашта се демонима
и скаредним ликовима из стварности
што трују питку воду,
скрнавe олтар тишине.

Не опрашта се лажима, већ истини.

НОЋ ДУГО ТРАЈЕ

Ноћ дуго траје
кад болесник
болује,

кад се киша
не смирује,

кад тоне загрљај
између двије обале,

кад мост замрачи буђење.

Валентина МИЛАЧИЋ

КОВИЉКО

Био је прилично вижљаст. Ја не знам знате ли шта значи вижле. Па, то ти је, кад је ријеч о момчићу, несташно момче, живо, склоно разним мари-фетлуцима, враголасто. Ускаче у сваку пређу, али је безазлено. Неће никога од њега глава забољети. Па и име му је, брате, необично. Женско име Ковиљка некако је обичније. И оно је ријетко, али ћете га наћи чешће него ово мушко-Ковиљко. За овна, коме чобани рано почну да вежу рогове, да му их обликују, савијају, мотају..., каже се ковиљан. А има и оно цвијеће- ковиље. Чули сте сигурно за оне стихове „ту ми расте цмиље и ковиље“. Не вјерујем да је наш Ковиљко добио име ни по том цвијећу. Јес да је био, и поред свих несташлука, златан, некако мио, али није баш био ни цвијеће. Али није вала ни неко злочесан. Никад ми није било јасно зашто они стари људи стално спомињу ону народну пословицу-„злу браву зла паша не гине“. Ако је за некога био неваљао, онда је био самои за себе. Такав је био наш Ковиљко.

Но, пустимо сад његово име. Није га он сам себи надјенуо; неко му га је дао, па нека га сад носи или као цвијеће, или као онај ковиљан што мора носити своје рогове. Фини су му, савијени, засукани, измотани... али, ипак, -рогови.

Из раног дјетињства је Ковиљко, или „бакино Ковиљче“, како му је бака тепала, показивао несташлуке. Прво, мада то није ни несташлук, ни нешто необично, није волио књигу. А могао је би-

ти добар ђак; био је бистро дијете. Од некога је он чуо оне стихове чика Бранка, па их је он мало преправио:- „Збогом књиге, Божија досадо, луд је био ко те је писао.“ Шта! Треба он сада да чита неки буквар! Зар се није љепше нашалити са баком Љепосавом. Али није то она његова бака чије је он „Ковиљче“, него комшиница. Налегла она Пиргу, потурила пода њу десетак-дванаест јаја да јој излеже пилиће. Знате, тако су у његовом селу жене производиле пилиће, јер тамо није било инкубатора. Каква црни инкубатор, кад није било ни „електрике“. Е, искористи Ковиљко прилику кад баба Љепосава није ту, диже јој испод Пирге сва јаја (оставио је он полог!), скува их и он-

да их врати под Пиргу. Чекала бака, чекала, прошло вријеме, прошла „вада“, како је то бака говорила и коначно се изнервирала. Дође једно јутро до Пирге и бијесно ће на њу: „Ђаволи те више чекали. Залегла си ту ко нека царица“, ћушну је ногом и покупи јаја. Успут разби једно да види шта је у питању, кад тамо- скувано. Разби друго, треће...- сва скувана. Боже ми помози, крсти се бака, окреће се око себе види ли је ко док баца јаја и док са собом прича. Ово је ђавољи шерт, анђели са нама били.

Казаће јој касније Ковиљко да је то он урадио. Јасно, уз смијех и његов и бакин. Е, то је један од његових дјечијих мари-фетлука. Да не причамо о томе како је веселом Шарову везао неку шкудалу за реп, па он као бијесан скакао по селу док није пао од умора.. Или оно кад је упалио фењер, завезао га за конопац, претурио преко гране од јасена, и у вечерњим сатима, кад је мркли мрак, потезао и попуштао коноп и фењер подизао и спуштао. И то је било неко „Божије претсказање“, како су старије жене говориле док су то гледале и крстиле се.

Такав је био Ковиљко као дијете. Касније..., е, касније се промијенио. Узбуљио се, замомчио, постао вриједан. Постао козбаша у селу. Е није мајчин син, кад би се косиле баре, преда њ уносио гузицу. Али, не држи га мјесто. Мало-мало, он би некуд да иде. Покушавају весели родитељи да га смире, да остане на имању. Има, хвала Богу, све. Набављене су машине, стигла и струја у село, направљен пут, али- цаба.:град

па град. Некако му најжалије оставити баку. Ко ће- говорила му је- баку сахранити. А он, к'о он, онако мангупски, тапше баку по раменима и смјешка се. Како би било, бако, да ја тебе одмах сахраним? Па, како, моје Ковиљче, кад још нијесам умрла. А, ја, заборавио ја да треба прво да умреш. И онда смијех који свима разгаљује душу.

-Е, кењчине велике, Боже теби хвала.- не може да се уздржи од смијеха ни отац. Оћеш ли се икад дозвати!

-Хоћу, ево одмах ћу се звати. О Ковиљко! Ето видиш, неће будала да ми се одазове.

И тако је стално са нашим Ковиљком. Но, дође вријеме, Ковиљко подиже сидра и крену у град. Млад сам, здрав, снажан к'о бик, биће посла. Хоће, хоће, узвраћа отац. Сам рече да си као бик, па бојати се да не будеш стално у бразди.

Једнога јутра крену на пут. Даје му отац пара да има за почетак, док се не снађе. Изнајми, каже му, собу или ту, како то ви кажете, гарсоњеру. Имаш ево пара и немој се упуштати да гладујеш. Чу бака да је ријеч о гладовању, па поче да претражује нешто по џеповима. Извади смотуљак пара и тисну га у Ковиљкову торбу. Не даде се то оцу сакрити, па ће баки: „Мајко, дао сам му ја пара, немој му ти више давати“. „Ајде сиктер- одбруси бака син- нећеш ми ти одређивати коме ћу дати, а коме нећу. Ја сам тебе родила, а нијеси ти мене, па да те ја слушам.“ Веселом домаћину не преоста ништа друго него да подигне руке.

Нађе Ковиљко убрзо гарсоњеру, исплати је унапријед за три мјесеца, јер се газда хтио обезбиједити. Нађе брзо и посао. Грађевинско је предузеће, потежак је посао, али је добро

плаћен. Задржа се ту на послу петнаестак дана, кад му неки пријатељи рекоше да траже радника у једном хотелу. Бићеш, рекоше му, избацивач. Плата је боговска. А какав је посао тог избацивача, пита он. Није прије чуо за такву професију. Кад му објаснише да треба да пази на ред, да смирује немирне госте, он се разведри. Море, бацаћу их као рукавице ако не буду слушали. Поче посао у хотелу. Потраја то добар душак. Но, једне вечери двојица добро припитих младића почеше да га вријеђају. Ко је он, сељачки папак, дањима ствара ред. Иди на село, тамо ти је мјесто. Чувај говеда. Церекају се и посматрају га изазовно. Ковиљко сав цепти. Дрхти. Стеже грчевито шаке. Нека чудна снага се пробуди у њему. Увриједи га кад га овај један упита да ли га сврби нос. Могао би он мало да му га протрља. Покуша да устане, али га снажан Ковиљков ударац у браду баци на под. Овоме другоме, који хтједе да се умијеша у тучу, Ковиљко припријети: ти мируј. Није поштено двојица на једнога.. Не послушаш ли, биће ти горе него овоме на поду. Зањ се немој бринути; сад ћу ја њега отријезнити, и притом му сасу на главу криглу пива која је била непопита на столу. Дође шеф сале. Кад видје госта на поду, погледа Ковиљка попријеко. Момак, ми смо тебе запослили да ствараш ред, а не да пребијаш госте. Сјутра тражи нови посао. Но Ковиљко не хтједе да се помири са наглом шефовом одлуком. Оде он ујутру код директора и објасни му све шта је и како је било. Овај позва шефа. Шеф сале му објасни шта се десило. Рече да је морао звати хитну помоћ, јер је „избацивач“ теш-

ко повриједио госта који је добио и потрес мозга.

Директора је интересовало да ли су ти гости били пијани и да ли су вријеђали његовог радника на радном мјесту. Шеф мораде признати да је било тога.

-Ковиљко-обрати се директор овом новом раднику- ти убудуће нећеш радити тај посао. Идаље ћеш припомагати у стварању реда и пазити на понашања гостију, али од сјутра ћеш ићи на обуку за возача То ће бити о трошку фирме. Кад завршиш обуку и положиш возачки испит, бићеш мој шофер. Мој лични шофер. Такав одважан, храбар и поштен момак је потребан овој кући. Асад иди и одмори се. Сјутра почни са обуком.

Кроз два мјесеца, пошто је положио возачки испит, Ковиљко је задужио директоровог мерцедеса. Добио је и униформу: црно одијело, бијелу кошуљу, кравату... Послије петаестак дана директор му дозволи да службеним мерцедесом оде до села да посјети родитеље.

Док је пред родитељском кућом излазио из мерцедеса, Ковиљко се враголасто обрати оцу који му је ишао у сусрет: „Стари, ево мене у мерцедесу умјесто у бразди“. Суза радости се скотрља састарчевог лица Пала је на црно Ковиљково одијело. На његово раме. Овај се избави из очевог загрљаја и пође према баки: „Бако, па ти још жива! А ја дошао да те сахраним. Видиш да сам обукао и црно одијело.“

„Начекаћеш се ти, безобразниче бакин, док бака мрљане. А не би ми, вала, било жао да то сад одмах буде кад сам дочекала да те видим тако лијепог и срећног“.

Момчило ГОЛИЈАНИН

Војин Тривуновић, добитник неколико вриједних књижевних награда у прошлој години, прича за „Сутра“

СВИ БИ ДА СЕ УКЊИЖЕ 1/1 У КАТАСТАР КЊИЖЕВНОСТИ

пријатна изненађења. Нисам стигао да се радујем. Буде ли још још нека, да будем нескроман, почећу да се веселим, а и ако не стигне радоваћу се сусретима са читаоцима у поводу 50 година књижевног рада и 40 година од појављивања моје прве књиге и прославити сва ова књижевна признања. У Лозници сам упознао честите писце из Књижевног клуба” Вук Караџић” који води пјесникиња Свјетлана Гајић. Радовао сам се посебно сусрету са мојим пријатељицама Зорком и Невеном, врским пјесникињама и нарочито, сусрету са Љубомиром Ђорилићем, добро познатим књижевником.

Вече у Кући Милановића, где сте били централна фигура и добили признање “Пелагићев рунолист”, вероватно је било испуњено емоцијама и захвалношћу. Можете ли нам поделити неки посебан тренутак или утисак који ће Вам остати урезан у сећању заувек?

Ваша поетска визија, исказана кроз циклус песама «Гнијездо птице Косовке», награђена је престижном наградом «Стојан Степановић» на манифестацији «Вукови ластари», једној од најстаријих манифестација. Какав је био Ваш емотивни доживљај тренутка када су Вас овенчали овом значајном наградом?

-Ове, и крајем прошле године: ‘навалиле” на мене књижевне награде: Златна струна у Смедереву, Гајков пјеснички шешир у Модричи, Повеља у Костолцу, Пелагићев рунолист у Бањалуци и 8. новемра, Вукови ластари и Друштво Караџић у Вуковом дому културе, уручише ми награду. Све су то била за мене

-У тој кући – новој љепотици културе у Бањалуци, све је било на високом нивоу. Дјелом, захваљујући Управнику културног здања проф. др Душку Певуљи и свакако публици која је здушно поздравила долазак књижевне награде ‘Пелагићев рунолист” у моје руке. Искористио сам

прилику па у „позадини” награде промовисао нову књигу пјесама ‘Хватати змију туђом руком’ која је објављена код издавача ‘Неказано’ у Бару, уз свесрдну помоћ књижевника Лабуда Лончара. Да не заборавим, давалац награде је Књижевна заједница ‘Васо Пелагић’ из Бањалуке, а предсједник жирија наш чувени књижевник Ранко Прерадовић.

У светлу ових важних догађаја, јесте ли приметили колико су медији пратили ова признања и како су књижевни догађаји обликовани у медијском простору? Како видите улогу медија у промоцији књижевности и уметника?

Да, посебно сам задовољан медијима. И да су хтјели бити присутни, не би било мјеста за њих у вријеме додјеле ових награда. Нажалост, и код нас све иде по пројектима из посебних мјеста са којих велики и силовни све закувавају. Да су ти силници, иоле културни било би и културе. Културу, као општи појам убили су прије док се није упојмила. Прихваћен је тај изазов некултурних кретања, култура више није на такозваној маргини (ни новинској). Не кривим новинаре, они пишу како им нареду. Па и за ситне плате. Неко има циљ да нас као људе све разгради, да будемо разграђени као они густе сокови. Медији су у власништву капитала, а капитал тражи да се оплоди. Тако је Маркс говорио о капиталу и капиталистичком поретку. Такозване управнике свијета интересују само наслови пуни таме, крви, патње, страха, олова... Зар није иста појава превладала и у другим областима културе, рецимо филму? Дакле, треба цијенити

своје књиге (и дјела других), не треба их давати бузашто. Или, чешће низашто. Нису ми очи толико далековиде, да видим улогу медија кад су писци и књиге у питању. Сада се правим да сам код очију слијеп.

Кроз Ваш дугогодишњи књижевни пут, од првих корака до данашњег дана, сигурно је било много изазова и непроцењивих искустава. Можете ли нам описати један кључни тренутак или прекретницу који је обликовао Вашу поетску стазу?

-Ово је веома неуобичајено питање. Нисам сигуран да ћу знати одговорити. Мени се није десила никаква прекретница, јер сам још као млад пјесник изградио свој стил писања. Тек су то сада примјетиле неке ‘невјерне књижевно – критичарске Томе. Неки признају да сам у поезију увео правац економије ријечи. Дакле, пре кретања у поезију, прекретница моја бјеше.

Живот ван књижевних оквира често инспирише и обогаћује уметничко стваралаштво. Како сте успели да интегришете своје лично искуство и емоције у Вашу поезију и афоризме?

-Књижевност није ништа друго већ пресликавање слика живота у пјесме, приче, афоризме и књиге. Давно сам био биран међу најталентованије младе пјеснике, нисам студирао књижевност као већина других из те генерације, који су се добро позиционирали у установе културе.

Не бих ни наставио да пишеш поезију, јер сам схватио у

те дане младе да се књижевни конкурси намјештају, да не дадох Ранку Прерадовићу смотак мојих пјесама, да им провјери ‘знање’. Ранко о мени и мом књижевном стварању до та није имао појма. Ваљда му је било ‘преко нечег’ младих пјесника, полетараца, рече ми, ако не буде ваљало да ће бацити у канту за смеће. Молио сам Бога да ће се наћи неко ко ће испред њега шутати смеће. Нешто касније (1984) Прерадовић ће написати у својој рецензији за тај рукопис, између осталог: да Крајином поиграва још једно пјесничко коло.

Афоризме сам озбиљно писао, међутим са свих страна навалише афористичари преписивачи. Они су на сцени. Исто као и пјесници слагачи туђих стихова.

У савременом свету где је конкуренција оштра, како проналазите своје место на књижевној сцени и промовишете своја дела?

-Бићу искрен, не видим се ја- ту. Не постоји оштра конкуренција. И књижевност се утопила у глобализам. Сви глуме поштење, а гледају, најчешће своја посла. Углавном своја имена књижевници ‘књиже’ испод жита. Сви себе смјештају у Катастар књижевности. Али мало је оригиналних да би били уписани као власници 1/1 у тај Катастар.

Како планирате да наставите да истражујете и изражавате своју поетску мисао у наредном периоду?

-Уопште немам план. Код мене је: што на уму, то на друму. Мислићу онако како ми мисао однекуд у оловку дође, као у оној мојој пјесмици:

О ПОСТАНКУ

Претвори се у прах
Увуче у срце оловке
Ријеч

(Изкњиге ОПКОЉЕНО
КОЛО/Награда ЗЛАТНА
СТРУНА/
Смедерово/ 2023)

Да не заборавим, на крају,
а крај је најважнији. Надам се

да ће се неки издавач закачити
за овај разговор и дати шансу
новом ми рукопису, поетском:
Извраћена кошуља. Нека и то
буде разлог радовања.

Разговарала:
Неда ГАВРИЋ

Награда „Вукових ластара“ из Лознице Војину Тривунпвижу

ЗАСЛУЖЕНО „СТОЈАН СТЕПАНОВИЋ“

Жири једне од најстаријих манифестација, 50. „Вукових ластара“ којем је председавао истакнути пјесник и књижевни критичар Љубомир Ђорилић, донио је одлуку да овогодишњу, јубиларну награду „Стојан Степановић“ у конкуренцији необјављених циклуса песама, додјели Војину Тривуновићу из Бањалуке за циклус пјесама „Гнијездо птице Косовке“. Између осталог у

образложењу награде жири је навео:

„Имајући у виду садржајно, композиционо, формалнојезичко и стилско јединство циклуса као поетског жанра, жири је оцијенио да циклус пјесама „Гнијездо птице Косовке“ испуњава те захтјеве и да својим циклусним пјевом постиже доживљајно естетски и смисаони ефекат. Његов аутор је зрео пјесник, оспособљен за

испуњење и најпродубљенијих поетичких задатака“.

У име друштва „Караџић“ председник жирија Љубомир Ђорилић уручио је награду Војину Тривуновићу, 8. новембра 2024. године у „Вуковом дому културе“ у Лозници.

Сл.С.

Прво објављивање

ЗНАЊЕМ ДО СПОЗНАЈЕ

Шапућу близнад у мајчином стомаку,
да ли има живота последије рођења?!
Бесједе два старца на клупи у парку,
да ли последије смрти има
Васкрсења?!

Пита се стидљиво храброст у нама,
може ли се страх некако
побиједити?!
Да...Треба нам знање и спознаја,
да би се остварили наши дарови!

Питају се претци у нама,
хоћемо ли продужити пут
Православља?!
Требат ће нам знање и спознаја
која су нам у нашим генима спакована!

Да ли би знали живјети без пара,
ако хладни и ниједи банкротирају?!
Благодарно ће нам доћи знање и
спознаја,
да освијетлимо стари ђедов пут за
мобу!

Не знамо како је ходати у туђим
ципелама,
и зато немојмо друге осуђивати?!
Наоружајмо се Ведским знањима,
како би могли смисао спознати!

ПРАВОСЛАВЉЕ

Осјети се трулеж празних
идеологија
Долази се до краја слијепих улица
Дјечије колоне испред јавних
кухиња
Недодирљиви показују своја права
лица

Утопишмо се у сиве и црне боје
Славимо зиму и празне растове
Купујемо мале бетонске станове
Бјежећи од стварности тражимо
решење

Пожари иза себе остављају спржену
земљу
Све благодарне добротe добиле су
злоупотребу
Наметањем обмана воде нас к'а
робљу
Из насипа Ведске грађевине извиру

Разум се бори између двије ватре
Родови су иситњени на послушне
торове
Од бијелих орлова тражи се знање
Свјетлост продира у тамне џепове

Тражи се оно што је оку невидљиво
Откривамо у сопству трајно богатство
Очеве креације вапимо насушно
Православље нас подиже на Небо
изворно!

РИЈЕЧИ

Када кућу градимо
Избирамо материјале разне
Добро их мјеримо,важемо...
Да не би последије биле празне!

Када се ријечи граде
Бирају се погодна слова
Пази се на њихово значење
Да би ријеч суштински погодовала!

Ријеч је као ријека
На разумној тканини тече
У себи носи чашу знања
Одзвања као водопад планинске
ријеке!

Доброту дому материјал даје
Квалитет плете дуговјечност амбара
Моћ ријечи даје словно значење
од којих је она саграђена!

Нег'дар су ријечи образ красиле
и без њиховог записивања!
Док у ово доба данашње
тражи се рупа у корицама закона!

Ријечи се осјећају узвишено
када служе величању истине!
Радују се за добро дјело
које прати као дио приче!

Ријечи...Са којима бесједа преде
Поезија своје чари плете
Саздане су од слова добротe
Теку у хармонији као капи ријеке!

СВИЈЕТЛА СЛОВА АЗБУЧНА

Слова у нашем Азбучном писму
Свијетле и сјаје својом добротом
Откривајући нам праву истину
Поносећи се својим богатством

Свако слово у Азбучном писму
Носе у себи одређено значење
Одговарајући тачно неком броју,
својственошћу облика за изглед и
писање

А је прво слово у Азбучном писму
и оно представља наше Духовно ЈА!
Б је буки...У себи носи звук и
вибрацију
која садржи енергију у процесу
стварања!
В се чита Веда...Симбол је знању!
Д је доброта....Баш као Душа!
С у себи носи благодат Свјетлосну
из које клија клица животна!
Т у себи носи снагу и јачину!

У слову Ч је садржана чаша знања!
Слово Ж је у Сунчеву облику,
из чије се тоpline нови живот рађа!

Слова поредана у смисленом низу
Откривају нам праву животну суштину
Казивајући нам Азбучну нолитву,
која је садржана у нашем исконском
писму!

Од ђака првака из школских клупа
до учитеља,научника,књижевника...
Неопходно је да науче значење слова!
Азбучно писмо је благодарност велика!
Мајка је свих осталих Свјетских писам
у коме је садржана благодарна ИСТИНА!

Горан ЈОТАНОВИЋ

О аутору

Рођен 26. јула (жетвар) 1973.
(7481.) године у селу Гајеви код
Прњавора гдје и данас живи
и ствара. Након прве збирке
пјесама „Коријен храста као
путоказ опстанка“ накапала се
временом и ова друга као вапај
жеља за поновном хармонијом
човјека са природом под називом
„Чари животне хармоније“. Ово му је прво објављивање у
„Сутра“.

О једној књизи пожутјелих корица

ВАТРА И – ТРАЈАЊЕ

Много је стине у мисли Велимира Милошевића „Трагање за љепотом – више је него љепота“, исказаној у поговору зборнику пјесама младих бањалучких писаца „Ватрокази“, објављеном 1969. године

Док сам на полицама кућне библиотеке тражио неке књиге објављене у едицији „Хоризонти“ сарајевске „Свјетлости“ почетком друге половине прошлог вијека, испаде прашњава књижица пожутјелих бијелих корица. Подигох је с пода и, не без знатижеље, прочитах нешто као наднаслов „Poezija mladih“, а затим наслов VATROKAZI. На самом дну, на средини, тамо гдје стоји име издавача, kMr. На првој страници књижног блока мјесто и година издања: Banjaluka, 1969.

Знатижеља набуја, оставих све започете послове и зароних у ту годину коју Бањалучани највише памте по разорном земљотресу, али још више по ентузијазму уз који се приступило обнови и по великој солидарности народа свих Република у тадашњој заједничкој држави. Сјећам се (и писао сам о томе) колико је тада написано пјесама о рушилачкој стихији и народном пркосу, али зборник је објављен прије катаклизме, па ми је ваљало одгурнути свата сјећања и заронити у стваралаштво једанаест тада младих литерарних стваралаца, укоричено у „Ватроказе“, чија ватра ће се, како ће показати вријеме, расплинути у трајање.

Још неколико библиографских података. Била је то десета свеска у издању бањалучког

Централног културно-умјетничког друштва младих „Веселиним Маслеша“, тачније Клуба младих писаца који је под окриљем овог друштва годинама давао печат књижевном животу Бањалуке, Крајине, Боснеи Херцеговине, па и цијеле Југославије. Биографске податке о ауторима припремио је Ђорђе Миликић, који је уједно потписан за издавача. Штампане је повјерено Штампарско-пропагандном предузећу „Братство“ у Бихаћу. Лектор је био професор Милан Шипка, који ће остати запамћен као врло значајан филолог. Поговор је написао тада још млад а веома популаран и цијењен пјесник Велимир Милошевић.

Трагај и кад ниси на трагу!

За Милошевићев поговор могло би се рећи да је својеврсна пјесма у прози, проткана мудрим мислима. „Трагање за љепотом – више је него љепота. Знају то пјесници и зато су више трагачи свјетлосних страна свијета, плаветних предјела неба, широких пространстава душе, неголи они који су ту због нечег другог“, пише он, да би нешто касније додао: „Трагај и кад ниси на трагу! Нетраг је дио трага изгубљеног... Твоје је да трагаш, ако си пјесник.“ Даље ће, пажљиво, педагошки, пјесничким језиком проћи кроз пјевање млађих колега, да би на крају закључио да га је обрадовао лирски глас бањалучких литерата.

У добром маниру какав се његовао у то вријеме, издавач се на почетку књиге захвалио

„сарајевском пјеснику Велимиру Милошевићу и професору Више педагошке школе у Бањалуци Милану Шипки на сарадњи и свесрдној помоћи на припремању ове збирке“.

„Клуб младих писаца одиграо је значајну улогу у стварању ‘књижевне климе’ У Бањалуци“, пише, узмеђу осталог, у уводном тексту секретар ЦКУДМ ‘Вслин Маслеша’ Ђорђе Миликић. „Гости Клуба, па тиме и града, били су најпознатији књижевници, а књижевне вечери Клуба увек су добро посећене... У збирци је заступљено једанаест младих песника – оних који то већ јесу, у правом смислу речи, и оних који би желели то да буду.“

Између два бескраја

Управо тако како је записао Ђ. Миликић. Има у овој збирци пјесника који ће касније објавити на десетине књига, али и оних који су поетски траг оставили само у „Ватроказима“. Фадилу Арнаутовић (1948) као пјесникињу упознао сам када сам њене лирске минијатуре приређивао за лист „Младост“. Било је у тим стиховима ватре и права је штета што се није цијелим бићем посветила поезији. Милорад Берић (1950), поклоник минијатуре, који је у пјесми „Да му дам“ ускликнуо „украли човјека човјеку“, касније се окренуо позоришту. За Славицу Ђурић (1952), гимназијалку у тренутку настанка „Ватрокази“, с правом би се могло рећи да је права штета што није истрајала на појесничком пу-

ту. Јер, ауторица пјесме „Дјечак испод баобаба“ могла је да види невидљиви бескрај између мора и неба у једним плавим очима, знала је како се иде „укруг до бездана“, како изгледа тај „један корак до сна/ зеленила жељног“.

И пјеснички глас Остоје Кременовића (1949), који је до тада објављвао у „Гласу“, „Ослобођењу“, чак и у часопису „Живот“, и добио неколико значајних награда, утихнуо је убрзо, колико ми је познато. Ко је написао стихове: *кором мозга лишће кишом маме одбегло сјунце/ између југа и севера разанети трагови зелени/ у нама пролећа сажалевају бивше понорнице*, сигурно је имао још шошта да каже.

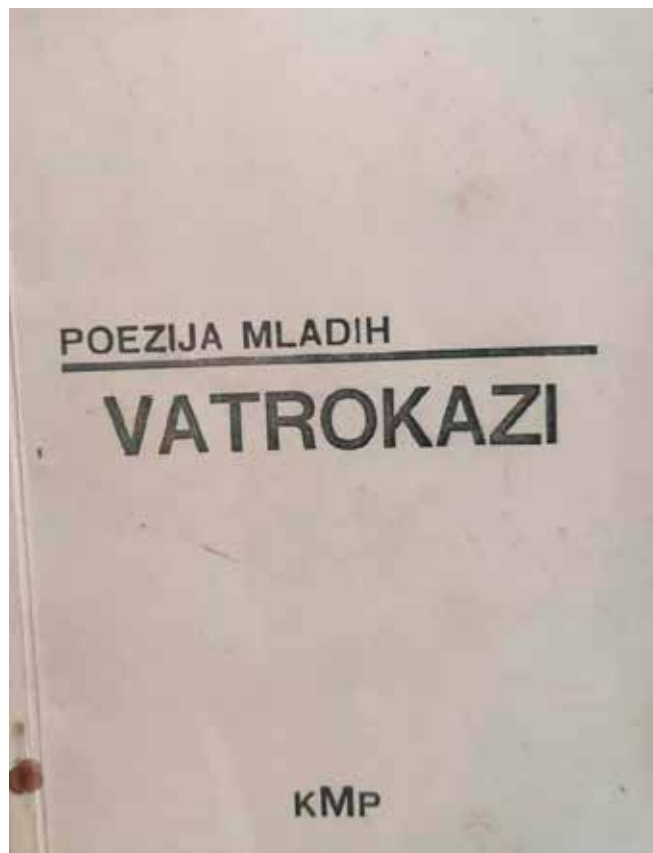
Радник-пјесник Милош Милојевић (1936) прича је за себе. У пјесмама је исказивао сопство и истину. У то сам се увјерио када је на путу за Косовску Митровицу, на фестивал радника пјесника Југославије, свратио у моју тазбину у Срему, гдје сам био на одмору. Тада се заљубио у једну младу жену коју су из милоште сви звала Маца, док је њен муж у Шапцу продавао луденица и – ето пјесме „Сном до Шапца“ која отвара циклус од његових петпјесама у „Ватроказима“. Први стих из те пјесме „Навикао на пут ко коњ на самарицу“ у мислима деценијама понављам када крећем на пут, а много сам и често путовао.

Спасоје Перовић (1937) цијелим бићем је био посвећен писаној ријечи, новинској и књижевној. Уз херцеговачку „шкију“, коју је вјешто мотао у цигару и дубоко удисао димове у већ ослабљена плућа, писао је – данас бисмо то тако рекли – ангажовану поезију.

Зрели стихови

Само зато што су пјесници у ову занимљиву панораму уврштавани по абecedном редослиједу презимена, оствареније пјесме налазе се у другом дијелу књиге. Са богатим искуством стеченим објављивањем у „Ослобођењу“, „Нашим данима“, „Пољима“, „Путевима“, „Животу“ и још неким листовима и часописима, са знатним бројем вриједних награда, Стевка Козић Прерадовић (1945) представља се зрелим стиховима. „Живот хлеба иште/ себе смо му дали“ стихови су пјесме „Несвесно из вена“, посвећене сину Игору, који најављују њену прву књигу, која ће се појавити тек коју годину касније и наићи на врло добар пријем код читалаца и књижевне критике.

Међу уврштеним пјесницима Ранко Прерадовић (1944), у то вријеме новинар „Младости“ за подручје Босне и Херцеговине, једини је имао објављену збирку / плакету стихова

„Свитања“ („Паралеле“, Добој, 1963). Пјесмом „Сијамски близанци“ најавио је истоимену збирку која ће га ускоро на велика врата увести у савремену српску поезију. Из шест објављених пјесама могло се закључити да је већ имао оформљену поетику и да је назначио тематски круг у коме ће се кретати.

Сакиб Салама (1943), пјесник кратке пјесме кратког стиха, у центар свог пјесничког космоса ставио је кап, наговјештавајући тако да ће се у свом стваралаштву бавити „ситним“ мотивима и свакодневљем, док је Милорад Шушница (1946), заступљен са двије пјесме, наговијестио да је поезија његов хоби а не животно опредјељење.

Миљковићевски ватрено („изговарам песму изговарам ватру“) млади средњошколац Никола Вуколић (1950) обећава да ће, „главом у сунчевом прстену“, попут завичајних змијањских мећава, „јуришати“ на тешко освојиве тврђаве метафорике.

Скромна по обиму и графичкој опреми, али темељито, могло би се рећи професионално, приређена и уређена, књига „Ватрокази“, објављена прије 55 година, јесте била ватрена „Прамен стрела“, да се послужим насловом пјесничке збирке Стевке Козић Прерадовић, али је истовремено била вјетроказ који је усмјеравао буру несмирених пјесничких осјећања и путоказ младим крајишким пјесницима у сигурније луке савремене књижевности.

Ранко ПАВЛОВИЋ

ДМИТРОВ УНУК

Дванаестог свјежег новембарског јутра Дмитар се зором извукао из топле постеље. Држећи руком дуге тканине гаће да му не спадну, протегав се два пута, па провукао главу кроз прозорчић омање загушљиве собе. Пуним плућима удисао је чист свјежи ваздух, а потом усмјерио поглед на рађајуће сунце које га је запљуснуло својим умилним зракама. Бацио је очи на супругу Росу која се скупљена, попут квочке, врпољила у климавом од дасака склепаном кревету.

- Шта ћу за гаће, Росо?

Роса се брецну, сједе на ивицу кревета, па ће: - Питаш, шта ћеш за гаће? Обуци их, та нећеш у Паланку без гаћа?!

- Зато те и питам, жено божија! Како да их обучем кад им се прекинуо свитњак?

- Скини их, па да ти га наставим.

- Кога?

- Свитњак, човјече! Само, добро се изгузи да те не убодем иглом у трбух.

Чим посао би готов, Дмитар чврсто притегну гаће, обуче чисту ткану кошуљу, потом излизано сомотно одијело и на маљаве потанке ноге обу сињаве вунене чарапе и гумене опанке. Након што се окријепио домаћом шљивовицом и појео два-три залогја домаће сланине, отиснуо се низ пут. Прозлазећи поносно поред ниског грмља и растиња жуто-румене боје, душа му се топила у тој несвакидашњој новембарској љепоти и свјежини. Како и не би, унука је добио. Успут је свратио у сеоску продавницу,

купио два чоканчића ракије, па настави журним кораком. До Бобијанског моста искапио је сву ракију, па сјео на камен да мало одмори. Када би неко налетио запрегом па да ме повезе, ваљало би царева града, помисли. Поглед му се заустави на запрежним колима која су му се приближавала. Силно се обрадова нећаку Драги Кукољу који заустави коње, па ће усхићено:

- Ујаче, упадај!

Дмитар сједе поред њега и коњи кренуше. Разговарали су о којечему, распитивали се за овог-оног и лагано промицали блатњавим путем према Паланци.

- Ујаче, требао си осамарити вранца, па с њим на пут.

- Јесам требао, али сам знао да ћеш ти наићи колима, па одустао- са смијешком ће Дмитар.

- Шта те наћерало да кренеш у Паланку?

- Треба да платим земљани порез, а потом да упишем унука у матичну књигу рођених. А ти? Гдје си се запутио?

- Одох у Миљевце по половна, али добро очувана брвна. Погољно сам их купио од неког Милана Новковића. Кућа му је поред Миљевачког врела. Ако обавиш посао док се ја вратим, заједно ћемо кући.

- Хвала ти, мили мој нећаче! Не зависи све од мене. Буде ли све текло по плану, заједно ћемо назад, не буде ли, онда...

Дмитар сиђе с кола, потапша нећака по рамену, па се упути у пошту. Како није било гужве, брзо је обавио по-

сао. Треперећи од среће, као зелено лишће на повјетарцу, одјурio је у матични уред. Дочекали су га тишина и закључана канцеларијска врата. Бојажљиво приђе млађој жени која је чистила ходник, па је упита за матичара.

- Матичер је у Ђуклиној гостиони. Лоче од јутрос. Толико је пијан да не зна гдје му је глава, а камоли стражњица.

Дмитар окну, нешто промрси, па тромим кораком оде у гостионицу.

У чађавој слабо освијетљеној просторији пуној опушака, дима и киселине, у ћошку за столом, клатио се пијани матичар, Душан Новаковић Дујо. Испред њега на неуредном столу налазиле су се пуне четири чаше вињака и десетак празних. Дмитар му шутке приђе, потапша га по рамену, па га упита за здравље. Дујо га одмјери од главе до пете, па ће:

- Здравље ми је ко сат, Дмитре, кућо стара! Де сједи поред свога Дује.

Након што је сјео, Дујо му је нешто мрсио у њедра, а Дмитар одобравао, мада ништа није разумио.

- Реци ми, Дмитре, који те вјетар донесе до мене?

- Није ме донио вјетар, него моје ноге, Дујо! - живахно ће Дмитар. - Дошао сам до тебе да упишем унука у матичну књигу рођених.

- Добио си унука?

- Јесам! Рођен је лицем на Митровдан.

- Је ли харан?

- Јест, брате, дјечак од нарамка. Прави Грмечлија!

Дујо се испрси, подвикну, па позва конобара: - Дмитру донеси дуплу љуту, а мени дупли вињак! Дмитар части, унука је добио!

Дмитар брзином искапи ракију па поче наручивати туру за туром. Испред Дмитра повећавао се број празних, а испред Дује број пуних чаша. За више од два сата, колико су провели у гостионици, наздрављали су један другоме, пили, неразумно чаврљали, клатили се, жмиркали очима... Када им пиће поче „капати из очију”, придржавајући један другога, изађоше напоље.

- Хоћемо ли, Дујо? – наједном ће Дмитар.

- Шта „хоћемо ли”, Дмитре?

- Хоћемо ли тркнути у канцеларију да упишемо мога унука у књигу рођених?

- Нећемо, Дмитре! Ја не знам ни гдје ми је канцеларија, а камоли матична књига рођених. Доћеш сјутра, па ћемо уз пиће обавити посао.

- Немој, Дујо, брате, шта ће ми рећи син и снаја!

- Реће ти да си добро поступио што си почистио два најбоља човјека на свијету, а који су маломе пожељели дуг живот, добро здравље и сваку срећу. Него, Дмитре, да се ми братски изљубимо и ушиперимо сваки на своју страну: ти у Јелашиновце, а ја у Миљевце.

Тако загрљени, клатили су се као конопље на вјетру, а онда се и пјесмом огласили: „Друже Тито, љубичице, не дај Трста ни Горице...” Прилазили су им ријетки пролазници, па се крстили, чудили, смијали, аплаудирали...

Дмитар је шерледајући, попут неисправних кола турао према кући прије Ма-

ре Новаковић, мајке његове снаје Милке. Мара је животарила од мужеве радничке пензије, у ниској оронулој брвнари са три малољетна сина. Видјевши накресаног пријатеља, дотрчала је до њега и помогла му да уђе у кућу.

- Пријо, Дмитар ће Мари, мало сам цугнуо, па би ми пријало да прилегнем бар пола сата, ако има гдје.

- Има, пријатељу!

Извалио се на отоман и одмах заспао. Од његовог ненормалног хркања одзвањала је цијела кућа.

Послије два сата чудне неартикулисане хркакке музике, устао је бунован и мутних очију.

- Пријатељу, јеси ли обавио посао ради којег си долазио у Паланку?

- Јесам половично, пријо! Платио сам земљани порез, али нисам унука уписао у матичну књигу рођених. Натрнтам у гостионици на пијаног матичара, па ударимо пити за добитак унука и ево шта се одигра са мном. Него, пријо, замолио бих те да сјутра зором тркнеш до матичара и упишеш мога и свога унука у матичну евиденцију рођених.

- Хоћу, пријатељу, како не бих! Само, реци ми које име да упишем?

- Мирко хоће да буде Дмитар, јер је рођен на Митровдан као и ја, али ни ја ни снаја нисмо одушевљени тим именом.

Дмитар искапи чашу ракије, мало се стресе, па настави: -Идући у Паланку, размишљао сам о унуковом имену. Даднемо ли му име Дмитар, бојим се да ће се бацити на мене и бити гори пијано него ја.

- Не мора значити, пријатељу.

- Не мора, али ме је страх.

Око њих играо се дјечак од пет година. Дмитар се загледа у њега, па ће прији: -Је ли ово твој мали?

- Јест!

- Како му је име?

- Ранко!

- Пријо, хоћу и да се наш унук зове Ранко. Сигуран сам да ће бити брескаран и напредан као овај твој мали. Ујак му и јест. Што је најбитније неће бити пијандура.

Током минулих година, Ранков ујак, док се опасивао снагом, свакодневно је конзумирао љута жестока пића и пушио цигарету за цигаретом. Својим неуредним животом „зачињеним” пићем и дуваном, одавао је слику алкохоличара. Плућа су му била спаљена, а грло разорено и избраздано као да су трактори орали по њему. О њему, према својим могућностима, највише су бринули нећак Ранко и синовци Станко и Недељко. Настојали су да иде доктору, а он одбијао. Када су га болови савладали, одвезли су га у болницу. Након операције грла и упозорења оториноларинголога да не смије пити и пушити, он је наставио по старом. Још жешће је лумповао, лагано копнио и трпио болове. Умро је у 58. години живота.

Што се Дмитровог унука тиче, по питању пијанства, није се бацио ни на дједа Дмитра, нити на ујака Ранка. Израстао је у вриједног и одговорног радника, искреног и поштеног човјека, те угледног и честитог домаћина.

Драго ВРУЋИНИЋ

Трагом народног стваралаштва

ЖЕНИБДА МИЛИЋ БАРЈАКТАРА

„Женидба Милић барјактара“ најпознатија је балада из богате ризнице наших епских народних пјесама, записана и уврштена у нашу збирку епских пјесама по непознатом аутору. Највјероватније је настала из више извора, дорађивана и за коначну верзију обликована како ју је приредио Добрица Ерић, познати пјесник, у својој збирци „Да сабљама земљу дијелимо“. Занимљива, садржајна и узбудљива пјесма са трагичним крајем и смрћу главних ликова.

Пјесма је по много чему посебна. Младожења Милић барјактар бира дјевојку према себи и према својој мајци. Свакој цури нађе неку ману. У избору чини гријех он или мајка. Кад не нађе по мјери дјевојку, он одлази са сватовима по цуру Љепосаву на невиђено, по чувењу и казивању пријатеља и познаника војводе Малете. Прескаче све, већ познате и обичајима устаљене процедуре: загледања, упознавања, давања јабуке, просидбе, родитељског благослова...

Дјевојка је изузетне и натприродне љепоте и као таква је осуђена од богова и склона уроцима од чега и страда. Љепота је у народној традицији често осуђена и представља повод за многа страдања, ратове и изазове разних опасности. Цијела породица је под уроцима. Девет кћери Вида Маричића покошено је због љепоте, јер су јадне рода урокљива. Судбина им је по рођењу одређена и ту није могао да се избјегне такав трагичан крај.

Цуру Љепосаву сахрањују у шуми, у гори под јелом зеленом, тамо гдје је стигао усуд. Тако је сахрањено и њезиних осам сестара. Оне су поведене (удане) и враћају се код родитеља само за прву славу као живе. Повратак кући на сахрану у родном крају тако не долази у обзир. Није могуће да се сахране у мјесту гдје је живио младожења (будући несуђени муж) јер није ни ступила преко кућног прага. Сахрана у гори је једини логичан избор, неизбјежан.

На такав начин су сахрањивани и војници и други страдалници по обичајима у Србији још од давних времена. Свјedoци тих обичаја су споменици – крајпуташа. Једним стихом народ је оправдао обичај сахрањивања на мјесту задесне смрти (на путу, на шуми, ма гдје...):

„Са гробља се ни мртвац не враћа,

а камоли на коњу дјевојка.“

Народни пјевач је на занимљив начин опјевао и објаснио како се сахрањују Љепосава и Милић:

„Саранише лијепу ђевојку
откуда се јасно сунце рађа.“

(Окренута главом према истоку како се сахрањују по католичком обичају.)

„Саранише Милић
Барјактара

куда јарко смирује се сунце.“

(Окренут главом према западу како се сахрањују православни хришћани.)

Занимљив је и избор главних сватова који нису из истог краја а вјероватно нису ни живјели у исто вријеме јер за поједине историјске догађаје народни пјесник каже „кадно“, па тако се не зна кад је живио Јанковић Стојан и други ликови из пјесме. Милић Барјактар купи свате „по свој Босни и Херцеговини, и по Жупи и Котару Равном, све јунаке младе нежењене, добре коње прије нејахане...“. Посебно је изабрао кума Јанковић Стојана, старог свата Пивљанина Баја а ђевера Мандушића Вука.

Читаоци не процјењују да ли су ова тројица већ били жењени и да ли су им коњи прије нејахани или јахани. Пјесма, прича и сваки догађај који има задатак да остане упамћен за сва времена мора се везати за изузетне и веома познате личности.

У првом дијелу пјесме описана је изузетна љепота по казивању, по причању и по чуђењу, значи невиђено: „Чудо људи за ђевојку кажу – танка струка а висока стаса.“ На испраћају из куће први пут се та љепота види и виде је сви сватови као чудо: „Кроз мараме засијало лице, сватовима очи засјенише од господског лица и ођела...“. То није добро, љепота се не износи тако, што би рекли данас – експлицитно, већ се даје поступно и са заштитним црвеним крајем конца или се лице мало нагави.

О љепоти дјевојке нигдје није на такав начин дат приказ сликом, покретом, звуком, струком и умилним гласом. Цу-

ра Љепосава је толико лијепа и њен опис је природан, није провокативан нити изазован као данашња слика дјевојака за избор љепотица. Цура Љепосава је:

„Танка струка, а висока ста-са,
коса јој је кита ибришима,
очи су јој два драга камена,
обрвице с’ мора пијавице,
сред образа румене ружице,
зуби су јој два низа бисера,
уста су јој кутија шећера...”

Оваква љепота је од бога дата – „Веће ми је бог од срца дао...“, тако кроз плач одговара дјевојчина мајка. Народни пјесник љепоту дјевојачку употпуњује покретом, тоном, осмијехом...

„Кад говори – ка’ да голуб гуче,
кад се смије – ка’ да бисер сије,
кад погледа – како соко сиви,
кад се шеће – као пауница.
Побратиме, сва ти је гиздава,
далеко јој, веле, друге није.“

Осим љепоте дјевојка је и лијепо васпитана. Зна ред и обичаје. Извињава се ручном дјеверу што са њим разговара а не би требало ни да га погледа. То чини из муке и невоље:

„Ој ђевере, Мандушићу Вуче,
ззор мене у те погледати,
а камоли с тобом говорити,
ал’ нагони мука на невољу...”

Потпуна љепота духовна и физичка и још лијепо васпитање приде назива се калакотатија. Све то је за цуру Љепосаву, а Вид Маричић је прави, угледни и богати домаћин. И Милић Барјактар је из угледне поро-

дице јер је војвода и барјактар. Тако су се стекли сви услови за дјевојку и младожењу по мјери и по мјери будућих пријатеља. На том путу није било среће, јер је пресуда била богова. Како народ рече: „Човјек снује а Бог одлучује.“

Завршне слике ове познате баладе су такође симболичне и врло снажне као и цијела пјесма. Милићева мајка је тужна, али храбра. Она преживљава такву тугу због које се могао очекивати још трагичнији крај. Народни пјесник је ублажио крај пјесме. Милићева мајка преживљава и одржава домаћинство, одржава виноград и тугује: „Она кука као кукавица и преврће као ластавица.“

Наставља се слика из винограда као у пјесми „Ропство Јанковић Стојана“. Мајка сузама залијева виноград и везе га својом косом. Мајка тугује и излази према западу „куда јарко смирује се сунце“ у поподневним часовима. Према тој страни сахрањен је Милић Барјактар.

У јутарњим часовима мајка иде у виноград и гледа „откуда се јасно сунце рађа“ како је сахрањена несуђена снаха, љепотица цура Љепосава. Пјесма наставља да живи (траје) као и мајчина туга јер „не би сина, ни од сина гласа – не би снахе, ни од снахе гласа.“ Таква туга траје и трајаће до судњег дана што значи док живи пјесма и док има читалаца и поштовалаца наше богате народне пјесме.

Осим по садржају и снажним емоцијама, пјесма је језичко-стилски изузетна. Дјевојачка љепота ниже се у виду словенске антитезе и то прво у чуђењу и питању задивљеног младожење и будућег несуђеног

зета Милић Барјактара. Стихови се понављају питањем:

„Или си је од злата салила“,
до:
„Или ти је бог од срца дао.“

Градациона слика понавља се и у одговорима мајке:

„Нити сам је од злата салила“,
до:
„Веће ми је бог од срца дао.“

Епитети који се понављају у градационом низу, удвојени епитети и друге удвојене стилске фигуре дају пјесми слику и оцјену највише вриједности. Љепоту дјевојке појачава пјесник и сликом око гроба и тужбалицом Милићевом. Кад није могла да ужива у животу и својој љепоти:

„Кукавице рано је не буди,
нека с миром у земљи почи-ва.“

Јунацима не приличи љепота и други пјеснички украси. Зато Милића сахрањују и жалостиву пјесму запјеваше без описа гроба и детаља нарицања. Овај обичај лелека и групног туговања налазимо и данас код Црногораца, па чак и кад се Црногорац сахрањује ван Црне Горе.

По свему до сада написаном у овом промишљању о пјесми и по оцјенама многих теоретичара и познавалаца наше народне поезије, ово је најљепша и најпознатија балада у укупној народној епској збирци пјесама. Балада не може бити лијепа али може бити тако снажних емоција да ће бити позната у свим временима која долазе. Дакле, то је пјесма непролазне умјетничке вриједности.

Миленко ВУЧКОВИЋ

Предговорник

Куда и како даље?

Много сам свега доброга и лошега написао са циљем да сви који читају моје књиге и слушају моје ријечи да ставе прст на чело и добро смисле и РАЗМИСЛЕ како и куда даље. Посебно млади људи који похађају средњу школу, факултете и иду до највишег звања АКАДЕМСКОГ, а при томе су у депресији, страху, неизвесности, мржни, похлепи, гордости, егоизму... Ништа у тим вјештачким наукама и звањима и дипломама кроз школовање у наставном програму нема у љубави, милости и истинској вјери и добробити јер је тако срочен и начињен школски програм и натурен цијелом свету тој омладини, свјетском нараштају... Типичан програм школства је сада по БОЛОНЈИ па уводимо нашу младост у болештине погрешног, неприродног, нелогичног безвезног знања али за потребе вјештачког система, демона и демократије. Стално се спроводе некакве РЕ-ФОРМЕ ради блокирања дјечијег природног, једноставног, истинског и здравог и срећног живота, као наводно некаквог здравог живота, живота благостања али без радости, милости и љубави и истинске вјере. Свјетски систем намеће законе и међуљудске односе “ЖИВОТНЕ” по цијелом свијету који су неприродни, нелогични и уводе сав живи свијет у прљаву игру живота свеобухватног живог свијета на планети Земљи... Кроз сва та многа учења и знања уводе нас у

тај вјештачки живот погрешног неприродног знања који нас одваја прво од себе, па природе, па универзума – свемира – небеса, да забасмо и програм ТВОРЦА не остварујемо по свим питањима из живота и рада. Вјештачка наука нас уводи у системе крађе, лоповлука, превара, неистина, дајући нам погрешне путоказе кроз живот у овоземаљском свијету који нас треба природно и логично обучити за виши ниво живота који даје и ТВОРИ ОТАЦ ГОСПОД БОГ ТВОРАЦ СВЕСАДРЖАТЕЛЈ!!!

1. Творац нам је дао свеобухватни живот да човјек, човјечица и дјечица буду господари, чувари природних божијих фабрика биљног и животињског свијета природни ствараоци у овом материјалном свијету. А све ово да иде кроз практичну обуку, а теоретску смо добили и имамо од Творца у УМ-у, МИСЛИМА, ДУХУ И ДУШИ. Значи живот и рад да се у природи спроводи у чистом и здравом разуму проткан у љубави, милости и истинској стварној вјери и доброти!!! О томе ништа не учимо!!!

2. Биљни, животињски свијет и свијет инсеката и микроорганизама тако су божански дати и устројени и постројени да се међусобно допуњују, контролишу, оплемењују и уздижу аутоматски по природним Творчевим божјим законима и програмима. О томе ништа не учимо!!!

3. Економисти и банкари уче нас да се живи од пара (паре парају душу) и злата (зло у душу утјерује) и воде нас у градове (логоре), уводе у крађе, преваре и РАТОВЕ. Небо даје све у тројству, и то: свемирску енергију, свјетлосни програм сунца и мјесеца и на крају, топлотни програм за планету (годишња доба). Без ова три Божја давања живот на Земљи стаје истог трену (МОМЕНТА). ПЛАНЕТА ЗЕМЉА НАМ ДАЈЕ ОПЕТ У ТРОЈСТВУ: ваздух (НЕКОЛИКО МИНУТА), воду (неколико дана) и производе и плодова природних (БОЖАНСКИХ) фабрика биљног и животињског свијета инсеката и микроорганизама неколико десетина дана. У нашем свемирском тијелу (УМ, мисли, дух и душа) Творац је дао програм, дар и моћ да изградимо у мајчиној утроби своје физичко тијело, да га одржавамо и поправљамо и изграђујемо до тридесете године. Послије тридесете године само одржавамо и поправљамо до смрти када напуштамо оштећено или остарјело физичко тијело. Земља узима физичко тијело и оно нестаје у праху земаљском, а небо узима свемирско тијело на контролу и оцјену духовне и енергетске зрелости у љубави, вјери и срећи... Значи, земља узима своје физичко тијело голо, које се рспада, а небо узима своје свемирско исто голо богато или сиромашно или никакво у љубави и истинској

вјери. То се у вјештачком школству не учи.

4. Правни систем полази од римског права а не од божанског права и законитости, а сада неправда и безакоње на све стране.

5. Здравство не учи ништа о свемирском тијелу већ само проучавају физичко тијело, шест година на факултету а од девет до петнаест година на усавршавањима и специјализацијама а не знају узроке болести...

6. Сва наука дала се у матријализам брзог живота, а

све касни и ми свуда каснимо и готово да и не размишљамо и не користимо своје Богом дане способности и дарове УМ-а. То значи да што мање користити ноге (под лудом главом) и руке (без мисли, маште и интуиције) за стварање и слабимо свој духовни, енергетски, природни, божански развој зато што не извршавамо задатке Творца и не служимо Божјем царству ПРИРОДИ...

7. Ратови разорни воде се осмишљено и организовано од 666. године и све до 1999. године се воде на разне начине,

а од 1999. године постигнут је врхунац демонске војне моћи и крећу најкрвавији ратови од Балкана па преко Авганистана, Ирака, Либије, Сирије, па креће Русија и Украјина, па Израел и Палестина и тако даље.

У том циљу истинске природне спознаје о себи због зашто се рађамо, због зашто живот живимо и због зашто се умире биће ријечи у овој књизи...

(Предговор књиге: “ЗБОГ ЗАШТО ПОСТОЈИ И БОГАТИ СЕ ЖИВИ СВИЈЕТ НА ЗЕМЉИ”

Ненад ЈАЊЕТОВИЋ Јање

РОМАН БОЛА, СТРАДАЊА И НЕПРАВДЕ

(Миодраг Мајић, „ОСТРВО ПЕЛИКАНА“,
„Вулкан“, Београд, 2024)

Као да се Миодраг Мајић дефинитивно определио за борбу са злом, са неправдом, са неразумним одлукама људи који су задужени да ту правду чувају, за борбу да стане у заштиту страдалника, било да су оправдано или неоправдано осуђени на испаштање. Таква пшчева донкихотовска борба започела је у његовом веома успјелом романијерском првенцу „Деца зла“, да би то наставио на истом фону у новом роману „Острво пеликана“.

Многе личности су скоро идентичне у оба романа. Као да је Николину борбу из „Деца зла“ преузео Павле Дедијер у „Острву пеликана“. Борба ових двојице правника, чије скрупуле нијесу биле спаљене, била је племенита, људска. Нажалост, и један и други су доживјели фијаско. Судбина се поиграла са њима, тако да су и један и други постали не заштитници правде, него кривци, виновници људских страдања. Проглашени суретроградним браниоцима безакоња и зла. Чудна животна иронија!

Ријетка су дјела, не само у нашој књижевности, у којима се сакупило толико неправде, зла, толико противника најљепших и најсветијих осјећања- љубави као што се то нашло у „Острву пингвина“. Ријетка су такође дјела у којима је дошла на удар љубав, истинска, младалачка

љубав, љубав без калкулације, без прљавих намјера. Носиоци ове несвакидашње најискреније љубави и племенитости, био је млади ромски двојац-Ајша и Габриел. Каква болна судбина ове дјеце, ових Рома, који својим поступкоам нијесу искочили из традиције овог прокаженог и анатемисаног друштвеног слоја, који је познат по склапању раних бракова. А Ајшу и Габриела дијелило је четрдесетак дана од Ајшиног «пунољетства» (по законима Рома), до њене навршене четрнаесте године живота. Тих четрдесетак дана за «укалупљене мозгове» појединих судија и тужилаца било је приоритетније од љубави ове дјеце, од истинске преданости једног према другоме. Ти «недотрајали» дани постали су пакао у који су убачене ове двије младе и безазлене душе. Нашао се овај страдални пар у матици мржње, неразумијевања, садистичког иживљавања појединаца. Тај анимозитет правничке струке према овом младом брачном пару пренесен је и на шири аудиториј. Почела је харанга на «педофила» Габриела. А онда је у тај бубањ убачен и Павле Дедијер, који је, вођен нагоном за правду, на апелационом суду ослободио овог дјечака. Интуиција му је говорила да је правда на његовој страни,

али је истовремено осјећао да је губитник. Габриел ће отићи у затвор, гдје ће бити изложен најмрачнијим понижењима која доживљава од затвореника и управе Затвора, а Ајша је лишена заштите дјечака који јој је значио све, који јој је био избрани муж и отац њено двоје дјеце. Она ће са нејаком дјецом осјетити сву горчину живота. Покушаће да обезбиједи дјецу парче хљеба. Нуди јој помоћ Габриелов ортак Гунар, коме је Габриел иначе оставио Ајшу да о њој и дјецу брине. Нажалост, Гунар ће је смјестити у пакао, у кафану Тадије Марковића, гдје је мучена и понижавана, гдје се морала бавити проституцијом која ће је одвести у други порок- дрогу.

Аутор напоредо посматра и адвоката Павла Дедијера, његову бригу за ово двоје несрећника, али и компликовану игру са новинарком Јованом Марић која је дошла код Павла да испита његове пориве зашто је ослободио Габриела. Њихови састанци разговори личили су на однос «пса и мачке». Међутим, ситуација се мијења. Павле, а потом и Јована показују право лице.. Сазнаћемо касније да је Павле био коцкар и алкохоличар, али да је и Јована била са «животним флекама»; била је у лејзбејским односима са истакнутом службеницом министарства.

Да ли се њихова преданост послу и потреба за

самодоказивањем може довести у подсвијести у катарзичне чежње за правдом. Павле се бори за светињу љубави ово двоје мледих, а Јована за «правду» коју јој намећу претпостављени. Испоставиће се да су и једно и друго осјетили и чули унутарњи «глас савјести», да ће обоје осјетити бол за овим страдалницима.

Павле је успио неким везама да олакша Габриелов боравак у затвору, да добије неке повластице. Но, ово ће му створити нове проблеме. Чувар затвора га обавјештава о Ајшиној судбини, у што Габриел не може да повјерује. Добија слободне дане да посјети породицу која је, у ствари, растурена. Посјећује Павла и говори му да намјерава бјекство из затвора, што му Павле не одобрава. Али, Габриел мора пронаћи мучитеља своје Ајше. Проналази прво Гунара и убија га у његовој кући, а онда трага за Ајшом и њеним газдом. Одлази у Тадијину кафану-куплерај и ту проналази Ајшу. Сусрет ово двоје младих и трагично заљубљених је болан. Љубав није угашена. Ајша моли Габриела за опрост. Долази до сукоба Габриела и Тадије који вријеђа и туче Ајшу, што Габриел не може да опрости. Ајша убија Тадију пиштољем који је испао из Тадијиног џепа. Габриелова љубав нема граница. Он прихвата на себе Тадијино убиство. Поред снажне љубави, којом је мотивисан на овај поступак, ту је Габриелово резонување да је Ајша отребва дјечи и да треба да она остане на слободи.. Међутим Ајша је упорна да она прихвати на себе то убиство. Опет је мотив безгранична љубав којом су мо-

тивисани и једно и друго. Све ово компликује судски процес у коме се судије тешко сналазе. Ипак ће Габриел бити одговоран за два убиства- Гунара и Тадије. Овакво рјешење не може Ајша да прихвати и извршава самоуниство вјешањем.

Завршна ријеч Павлова на суђењу Габриелу, чије се одбране прихватио, је веома емотивна. Покушава на све начине да бар смањи Габриелову казну, ако га већ не може ослободити. Успио је да се казна смањи са 40 на 30 година робије. Павле, који болује од карцинома и коме су дани избројани, чини још једну посљедњу племениту ствар: тестаментом остављ кућу Јовани, али уз напомену да је заједничка са малом Ајшином и Габриеловом кћерком, коју ће Јована прихватити као своје дијете. Јована се посљедњих дана искупила за гријех који је чинила према Павлу, али и преме његовим штићеницима, Габриелу и Ајши.

Дирљива је сцена када Јована на језеру објашњава малој Ајшиној кћерки Саранди како мајка пеликана сопственом крвљу храни своје младе. Пробија кљуном груди и отуда вади крв. Саранду, међутим, интересује да ли то њу боли. Када јој Јована каже да боли, ово сироче у мислима прелази на «свој терен». «Саранда се затрен смрачи као вода над којом прође облак. Да ли је болело маму?». Јована јој открива истину: «Јесте... Болело је... Али више не боли, јер је сада срећна... Срећна је што смо се ти и ја пронашле.» Срећна је и мала Саранда Осјећа да је добила нову маму. «Хоћеш ли ти бити моја мама?» Послије потврђених

Јованиних ријечи слиједи оно круцијално питање: «А да ли ћеш ме хранити ако будем гладна?» Глад, оскудица, биједа присутна је у подсвијести и у тренуцима жалости.

«Острво пингвина» је роман бола, страдања, неправде, роман који говори о посрнулој људског друштва и његовог морала (прије свега судства), али и роман истинске љубави двоје младих.. То је сага о обесправљености младих Рома, о покушају затирања њихове традиције и идентитета. Ово је роман дубоких психолошких преживљавања, роман великих социјалних раслојености и неправде. Овај роман, заједно са «Децом зла» чини част аутору, који је пробудио људске савјести, који је довео нашу приврженост страдалницима, који је пробудио наше емпатије према том свијету «понижених и увјећених». Сигуран сам да је судбина ове младости пробудила излив бројних суза. Ваљда није срамота пустити сузу над оваквим људским судбинама.

Истакнимо, на крају, ауторово блиставо познавања језика, видљиву способност да у књижевни језик уклопи ромске лексеме, уз објашњење у фус-нотама, да је композиционо обогатио свој роман наизмјеничним нарацијама ликовна, да је свео број личности на разумну мјеру, да оне истовремено говоре о себи и о другим ликовима који се јављају или као сарадници, или као опоненти.

«Зла деца» и «Острво пеликана» су дјела која су подобро обогатила српски роман и српску књижевност уопште.

Момчило ГОЛИЈАНИН

Интималије

ГОМЈЕНИЧКИ ВОЗОВИ

Недавно, 8.8.2024. године назвао ме мој бивши директор школе Миленко Вучковић и питао да ли сам код куће с намјером да ме посјети. Наравно, одговор је био потврдан. Била сам прво изненађена, а онда и веома срећна да ме тако драга особа посјети.

Убрзо је Миленко стигао пред моју кућу и након нашег срдечног поздрављања схватила сам да је повод посјете био упознавање са његовом другом књигом коју ми је донио на поклон. Када сам прочитала посвету нисам могла доћи себи од превелике радости и још увијек ме држи то осјећање.

У његовој руци сам угледала књигу чији је наслов био „Гомјенички возови“ са илустрацијом популарног „Ђире“, наравно. Срце је почело убрзано да ми куца јер су се код мене јавила таква осјећања која нисам у стању да опишем. У својој глави створила сам слику и дала за себе нови наслов „Санички возови“. И била сам у праву. Таква сличност Гомјеничких возова и мојих Саничких возова је готово идентична.

Ја сам једне љетне ноћи 1965. године тим „Ђиром“ из Приједора дошла у Саницу Горњу и ту остала равних тридесет година. Морам нагласити да ми је то била прва вожња „Ђиром“. Миленко је у својој књизи рекао да имамо два завичаја и у праву је. Мој први завичај гдје сам рођена је Срем, а други гдје сам почела

радити са својим покојним супругом Драгом Бањац, родила своју дјецу, направила кућу и живјела срећно са својим пријатељима. Ту сам стекла и кумство и пријатељство, дружила се све до 13.9.1995. године.

„Волим брда, волим околину, а највише Саничку долину.“

Миленко је свој завичај тако сликовито и живо описао да сам на моменте мислила да сам ја у неком бившем животу билаактер свих тих његових доживљаја и да сам управо одрастала у Бусновима, Марићкој, Јелићкој, Криваји и да сам се купала на Ступници. Читајући књигу све ми је било

МИ И ДЕДА

Кад нам нешто наш отац не да, проблема нема ту је наш деда.

Кад нам нешто забрани мама, проблема нема, деда је са нама.

Деда у чудан положај доспе кад се на њега сва паљба оспе.

А он нападе одбија редом. Има подршку, јер ми смо са дедом.

Мира БАЊАЦ

познато, препознатљиво, јер ме је то подсјећало на Саницу гдје сам ја уствари сазрела, стасала и стекла најбоље пријатеље.

И други пут кад сам је поново читала не могу да опишем своју велику емоцију праћену плачем. Завичај Поткозарја који је Миленко описао, његову љепоту и обичаје такорећи је идентичан са мојим Подгрмечким завичајем по љепоти природе, ријека, потока, шума, ливада и другарства људи.

Најљепше је ту долину, њену љепоту и храброст људи описао Бранко Ћопић у књизи „Битка у златној долини“. У Саници је у току другог свјетског рата формирана Прва омладинска радна бригада Југославије по којем је догађају носила назив моја школа.

Када је 1975. године задњи „Ђиро“ пролазио кроз Саницу за Дрвар ми смо организовано ишли на жељзничку станицу да га са цвијећем у рукама и сузама у очима испратимо.

Након тога догађаја (укидања пруге) и живот у Саници је утихнуо. Живот људи са промијенио и више нису вриједили стихови.

„Сутра ћу возом у дану
надам се стићи у Сану.“

Ја како сам знала и како сам се осјећала, тако сам написала.

Приједор, 10.9.2024.

Мира БАЊАЦ

Осврт

ПИСАЦ НА ПУСТОМ ОСТРВУ

У граду на Врбасу живи један писац окружен само тишином. Он ствара таква литерарна дјела која не могу да се упореде са другим писцима. Тон његове туге је огроман, јер се у Бањалуку обрео као избјеглица. Очајан због свега оног што српски народ преживљава, из његове осаме „ничу“ таква литерарна дјела која за око и најснжијег књижевног критичара су понекада необјашњива.

Реченични низ романа „ГОДОВИ ПАЊА“ нуди читаоцу један велики „ватромет“, јер у питању су необична литерарна остварења која пулсирају неком чудном дубином, снагом. Све имају велик драмски набој, а уз све то, избор ријечи је у складу са темом, са историјом српског народа, са психологијом краишког човјека. Кад год овај писац почне да „инвентарисе“, да се својим мислима враћа краишком и личком селу, он види оно што многим писцима измиче из њихових опсервација.

Ријеч је о двополном роману. Странице романа су испуњене поезијом и прозом. Али, проза је по снази равна поезији. Другим ријечима; све је поезија. Поезија у форми стиха, поезија у форми прозе. Стиховима аутор додирује бескрајне истине којима човјек не може да досегне. У питању су таква савршенства, такав ков и мајсторлук какав се ријетко гдје може да уочи. У питању је савремена поезија која се у језичком смислу није удаљила од лексике давних времена. Поготово када је

у питању проза. Мисао овог ствараоца клизи из реченице у реченицу попут потока када се прелијева са камена на камен. Ријечи су толико рељефне да се њима остварује слика која се не заборавља.

Такав склад у реченицама Богдан Петровић постиже онај резултат који надмашује свакодневну обичност и продукцију литерарних дјела. Он је као писац непознат бањалучком поднебљу. Никада није имао своју књижевну вече, никада га медији нису узимли у своје програме. Овај стваралац се „камени“ у својој тишини, помало изненађен, па чак и увријеђен таквим односом према његовим дјелима, али и даље ћути и пише.

Ако ма који читалац успори са читањем неког Богдановог дјела, уочиће читав један прасак испуњен многим значењима. Као да су у питању варнице. Његове реченице звече, јече, зује, тутње грме, дишу, лелулају, шапћу, сијевају; читави снопови значења у вулканском смислу избијају на

површину. Треба само полако да читалац своју пажњу усмјери према оваквој пишчевој стилистици. Бити писац, то је лијеп избор, али уз све то одговоран. Богдана Петровића није само таленат натјерао да пише у питању је људски несретлук ког увијек има на Балкану. Демонских ножева никада не фали у нашим Крајинама.

Ход по мукама припао је и овом писцу. Постао је избјеглица, од муке се сабља искива, а он од муке књиге пише, не дозвољава да голгота српског народа потоне у забрав. Њего јецај је и јецај савих нас. Снага сваког његовог стиха је вулканска, а избор рељефних ријечи чини га великим умјетником. Жал за оним обичајима наших предака, овог писца само постиче да својим стиховима и прозним реченицама отима од заборава нашу лијепу прошлост. Он је див у диву, он је писац сеоских зора и жубора потока, он је свјетлост у свјетлости, зора у зори, срце у срцу; толико је јак, племенит и искрен да се то ни овим реченицама не може да објасни.

Наша јавност је често површна, немарна и неискрена; како то да овакав умјетник није запажен бар тамо гдје се налази књижевна критика, гдје су медији, који сваки дан звече и јече; држе се и оних тема које најчешће замарају јавност. Али, ту су дјела Богдана Петровића која ће сваког свог читаоца само да оплемењује, да га врати и у оно вријеме које нам се отело и отпутовало у наш забрав.

Василије КАРАН

УТОРКАШИЦЕ

Причу о уторкашицама желим, заправо захтијевам, да испричам сама. Нећу ничије перо ни микрофон који ће да ме препричавају и тумаче шта сам то хтјела да кажем. Све што имам рећи, рећи ћу без замотавања и увијања, јер ми је заиста свега доста.

Поћи ћу од тога да смоми жене, као што је опште познато, од рођења па надаље дискриминисане. Како смо дискриминисане такође је опште познато. На побољшању нашег положаја нешто су радиле Клара Цеткин и још неке велике жене, али осим оног Осмог марта и црвених каранфила готово да се није даље одмакло. Ево и данас, кад смо завршиле свој радни вијек, нигдје на такозваним званичним мјестима гдје се убијају од бриге за најстарију популацију, не помињу нас женски род. Сви говоре о пензионерима и мисле да су све ријешили кад нам великодушно саопште да ће за мјесец-два-три подићи пензије за два посто. А ријеч пензионерка и све оно што нам је умировљењем уписано у опис послова нико ни да изговори. Чудо да још нико није употребио израз женка пензионера. А између пензионера и пензионерке велика је разлика мада ни они, мушки пензионерски род, нису на богзна каквој цијени.

Знам да поштовано читање очекује да саопштим ко су заправо уторкашице. Обећавам да ћу то убрзо да објасним, али прије просто морам да се обратим теби, драга сестро пензионерко, да те мотивишем и подстакнем да и сама постанеш уторкашица. Твој одлазак у пензију (неки кажу

у мировину, али то није адекватан израз јер тек у пензији нећеш имати мира) изазвао је опште одушевљење, олакшање, радост. Из овог еуфоричног расположења могао би једино да се изузме пензионери фонд који сигурно неће бити срећан што на његова слабашна плећа падају још једна уста која имају лијепе изгледе да, чим ти исцури оно отпремнине (ако је добијеш), постатну (полу)гладна.

У фирми гдје си провела своје посљедње радне дане, колеге, а нарочито колегинице, једноставно су одахнули. Хвала Свевишњем да се баба коначно склонила! Они више неће стрепити да им се омакне каква неприкладна ријеч, да се исприча мастан виц или трач - једноставно нема више неког ко им лебди над главом. На мјесто бабе (неки зловници, а нарочито зловнице чак ће рећи бабускаре) доћи ће млада почетница која ће, надају се, да освјежи њихов радни амбијент и макар у почетку ће бити кротка и послушна као сесоска млада. Сјети се само како су сви били весели приликом твог испраћаја када ти је уручен онај велики букет цвијећа и лијеп кинески комплет шољица за кафу. Ма није да су они тебе мрзили, далеко било, већ... како да кажем - разлика је у годинама, нико никог не разумије.

Твој син, па чак и снаја, такође ће бити јако задовољни због твог умировљења. Снајка те не трпи, то је познато (утјешно је једино што ни ти не трпиш њу), али неће имати ништа против да њен драги окрене твој телефон и умиљато каже: „Мама, Дејана и ја хоћемо

сутра навече на концерт. Чула си већ, гостује Чола, нема смисла да то пропустимо. Јао мама, једва смо набавили карте, била права изгибија. А знаш већ, Милкица и мали Маркић вриште од среће кад смо обећали да ће доћи бака. Хајде мама, доћи да их причуваш... ево и Дејана те поздравља, каже да се радује... нисте се одавно видјеле. И немој да се ломаташ по аутобусима, узми такси, скоро си примила пензију“. Овакви, срдачни позиви, то ти је ваљда јасно, понављаће се током цијеле године, а нарочито о празницима, кад твоји син и снајка („знаш мама, док смо још млади“), треба да се појаве на свечаностима и прославама.

Кћерка је још радоснија што јој је мама сада дефинитивно слободна. Што се тиче њених очекивања и захтјева, она нема шта да се устручава и увија - ти си њена мама, ко је теби пречи од ње. Списак ћеркиних жеља које ћеш испуњавати је неисцрпан. На примјер: „Мама, молим те изиђи сутра на тржницу да ми купиш онај млади сир за питу, не знам то ја изабрати, увијек ми подвале. Изиђи мало, прошетај, немој сада кад ништа не радиш да чамиш у та четири зида.“ Или: „Мама сутра ћемо имати на вечери госте - долази мој шеф са супругом, а он просто обожава сарму. Дођи сутра, али одмах иза подне, да припремиш ону твоју најбољу сарму. И молим те понеси двије-три главице оног твог киселог купуса, онај из маркета ништа не ваља.“ Или: „Мама, Мики и ја ћемо идуће недјеље на годишњи па смо одлучили да одемо десет дана у Грчку. Јао мама, аранжман... ма боли гла-

ва. Апартаман на самој обали, а јефтино да не повјерујеш. Идемо са Петровићима, они били и прошле године, али идемо без дјеце. Ти мама, јелда нећеш имати ништа против да тих десетак дана уживаш са својим унучићима, знаш колико те они воле и обожавају.“ Итд и томе сл.

А твој стари, који је умировљен још претпрошле године, сада је просто продицао. Треба признати да се он, за оно вријеме док си ти још радила, а он остајао сам код куће, поприлично напатио. Нема он талента за те велике обавезе: да сам проналази чисте чарапе, марамце и кошуље, па да ујутро кува кафу и припрема себи доручак. А грози се и од саме помисли да сат прије него што ћеш ти са посла мора подгријати пасуљ који си јуче припремила. И дабоме, строго водити рачуна да не загори. Сада он до миле воље може да чита своје новине и рјешава укрштенице, па да позива пајташе на ракијицу и мезе или да оде од куће и не мора као некад да се правда гдје је провео цијели дан.

Од тебе док си слободна и ништа не радиш, пуно очекују и драге комшије. „Тета (овдје се изговара твоје име) баш ми непријатно да те стално за нешто мољакам, али још овај пут бих те замолила да ми, док смо на љетовању, храниш мачку и понекад залијеш цвијеће.“ Или: „Комшинице (опет твоје име) јелда ти неће бити тешко да ово неколико дана док смо на скијању храниш рибице у акваријуму. Пази - обавезно два пута дневно, ујутро око осам и предвече, тако око седам. И с времена на вријеме да залијеш цвијеће. Ма баш ти хвала, знала сам да си велико срце.“ Итд и томе сл.

Ти би, драга сестро пензионерко, сигурно могла да наведеш још оваквих примјера који свједоче да нама које смо сада слободне и без обавеза, никад неће бити досадно. Но, да коначно разјасним ко су уторкашице у чије те јато позивам. Шта ћу – опет не могу без мало увода. Наша градска библиотека прије непуну годину, тачније, одмах после оних сајмова књига, приредила изложбу нових наслова па позвала све своје чланове. Баш лијепо од библиотеке. Одзив је био добар, по обичају било највише нас пензионера, то јест пензионерки. Заиста било лијепо, већина нас је узела нешто за читање, а онда нас директорица библиотеке, којој је, успут да кажем, до пензије остало мање од године, позва у читачоницу. На кратку сједељку, тако је рекла. Уће нас петнаестак, можда и више. Директорица изнесе сок и флашу „штока“, извињава се што нема кафе – заправо имају они у библиотеци и кафе и решо, али нема толико шољица. „Није важно“, рекла је госпођа Стана, она важи за најревноснију читатељку, једном је о значају књиге чак дала изјаву за телевизију. „Од лијепе ријечи нема веће части“, рекла госпођа Стана, а ми углас потврдиле да је то тако. И онда се ми распричале. Дакако највише о књигама, било је и рецитација најљепших стихова: Десанкиних, Лазе Костића, Јесењиних... Једна је испричала и неколико добрих вицева, богами било и оних мало слободнијих, све смо се слатко смијале. Стварно било лијепо, опустиле се ми и за кратко вријеме зближиле као да смо годинама заједно. Онда ће госпођа Стана (опет она, свака јој част): „Жене, што се ми не бисмо овако мало чешће

састајале, што да се не посветимо мало и себи?“ „Зар овдје, у библиотеци?“, зачуди се једна. Ми остале заћутасмо - стварно, људи се састају и друже у ресторанима, кафићима, по клубовима..., а у библиотеци... није баш згодно. „У библиотеци да како! Шта фали библиотеци?“, рекла је директорица библиотеке.

И, тако се ми договоримо да се убудуће једном недјељно, негдје предвече, заправо тачно у седам окупљамо у библиотеци. „Предлажем да то буде уторком јер уторак је онако никакав дан у недјељи као што је новембар у години. Па да га утрошимо на лијепо дружење и сједељку“, рекла је госпођа Гога, бивша матичарка у општини. Приједлог је једногласно прихваћен и ми постадосмо уторкашице. Уторак је наш дан, али опет... мало, мало неколико нас изостане. Чак и ја, која сам за чврсту дисциплину у погледу редовности на „уторкашењу“, овог мјесеца изостала сам два пута. Једном нам дошли рођаци са села - нема смисла, заправо не иде да кажем - де се ви мало забавите, а ја морам два-три сата са својим пензионеркама. А други пут ме кћерка позвала на школску приредбу - мала унучица Биља, бакина Биљка, учествовала у програму па да је гледамо. Ја кажем: „Кћери, како ћу, знаш да је данас уторак...“ „Мама!!! Теби прече тамо неке пензионерке од унучице?!“ „Шта сам могла - још један изостанак, ваљда неће бити и трећега.“

Вијест о уторкашицама се муњевито проширила градом, навалиле нове потенцијалне чланице, али мораће наћи другу локацију јер библиотека нема капацитет да све прими.

Жарко ШАРИЋ

Пола вијека у служби књижевности

ПИСАЦ КОЈИ ЈЕ ПОСТАО КЊИГА

Милијан Деспотовић је незаобилазна чињеница српске књижевности. Као свестрани стваралац и посленик културе огледао се у више књижевних жанрова: Поезија, проза, књижевна критика, публицистика, афоризми... Поред књижевног рада уређивао је и приређивао књиге, сакупљао народна казивања, установљавао књижевне награде, бавио издаваштвом, био човек институција. Феномен Милијана Деспотовића је у библиотеци књига које је написао, приредио и издао, као и књига о којима је годинама писао приказе у књижевним часописима, листовима и књигама.

Богат и респектабилан опус Милијана Деспотовића потврђује његову посвећеност књижевности. За дивљење и респект према оствареном чуђење да је све то остварио изван престонице, у свом завичају, у Субјелу и Пожеги, где се на књижевни рад-писање подозриво гледа.

Случај Деспотовић је парадигма са судбину писца у унутрашњости као што је и случај потписника ових редова. Заборавља се чињеница да су писци унутрашњости створили, и стварају, нашу књижевност. Усуд лоше адресе¹ су стоички подносили у писању налазили уточиште. Писање, као одбрадбени рефлекс, казивао је Добрило Ненадић². Или: Морашда будеш три пута бољи да би им био једнак. Песник Владимир

Јагличић³ се јадао како писац у унутрашњости „мора урадити десет пута више од неког из београдског круга двојке, ако хоћеш да те схвате озбиљно.” За Димитрија Николајевића⁴ провинција је „Затурено место“. Питао је „Шта би урадио Бранко Миљковић да је остао у Нишу? О јадима писаца у унутрашњости писао је истрајно и Иван Ивановић. Узалуд. Маћехински однос престонице где се све одлучивало према писцима у унутрашњости постао је канон.

Шта би била данас српска књижевност без сазвежђа оних што живе (који су живели) и стварају (који су стварали) у унутрашњости. Без оних што су за живота били на маргини а чија имена данас носе награде за књижевност. То блиставо сазвежђе на небу српске поезије ће бити увек. Многе од њих критика није адекватно валоризовала, немају место које им по оствареном припада. То је усуд писаца са „лошом адресом“ који су као светионици у местима где стварају и живе. Један од тих светионика је и Милијан Деспотовић. Књижевник који је постао књига коју пише.

Минуло је по stoleћа од његове прве објављене књиге песама (Кад у мртвој тишини, 1974). Дошло време да се укориче критички осврти (Есеји, огледи и прикази) на објављене књиге, да се критичарске визуре окупе на једном месту.

Наслов „Лексичка ватра језика“ сугерише поетику Деспотовићевог дела/ња која се

кроз појам ватра симболички укоричује у праскозорје времена. О чему се могу писати читаве књиге и што је универзална тема свеколике уметности. У Библији пише да је језик ватра. Ватра је и књижевно дело Милијана Деспотовића која је подстакла бројне тумаче да своје читање и тумачење преточе у есеје и критичке приказе. Да сведоче о овом скромном великану који је испунио судбину⁵, да остави дубок траг у свом времену, да његово дело постане оставштина за будућност. Око лексичке ватре окупали су се бројни ствараоци да са стотину текстова кажу колико је Милијан Деспотовић значајан књижевник. Класик, што потврђује његов импозантан опус отворен за нова читања и тумачења. Међу бројним тумачима који су у минулим деценијама писали о Деспотовићевом делу налазе се песници, водећи књижевни критичари, академици...

Они су жири што својом речју потврђују да се велика књижевност ствара изван престонице, али по оној народној „Далеко од очију...“ остаје често у другом плану

Када су у питању тумачи Деспотовићевог дела ваља имати на уму Коринћанима посланицу која каже: „Маколико да је на свету врста гласова, ниједан од њих није без значења.“ Сваки приказ је значајан јер говори о делу из перспективе оног који о њој пише. Смисао књиге се не открива критиком, смисао књиге је у њој самој. Гетевим речима казано Најбоље

¹Синтагма Милоша Црњанског која се односи на писце који живе и стварају у унутрашњости.
²Добрило Ненадић, (1940 – 2019) српски писац.

³Владимир Јагличић, (1961 – 2021) песник, прозаист, преводац, критичар
⁴Димитрије Николајевић, (1935 – 2015), песник

⁵Един: Човек мора да испуни судбину коју му одреде Богови.

не постаје јасно кроз речи, него кроз дух који ради. Дух Деспотовићев и дух оних што су се у његовом делу огледали присутан је у овој „Лексичкој ватри језика“. То ову ватру одржава. Борхес каже да читаоци богате књигу. Критичари не само да богате књигу већ се у њу утискују. Узајамно се допуњују и настављају да живе у књизи. Као што су писци, аутори у овој књизи, који су минули светом остали у њеној метафизичкој аури. Онај о чијем су делу писали постао је књига о којој су писали: писац који је постао књига.. Мото стихови: „Пјесник Милијан Деспотовић се пјесмом спасава пред земаљским, својим тјелесним, и свемирским звјерињем“⁶ сугеришу универзално биће песничке филозофије из којег извири...и у које увире песничка Реч кружећи у лексичком космосу.

Неколико фрагмената изабраних из књиге приказа сведоче о значају Деспотовићевог дела, позивају на студизније читање и гонетаље. С друге стране потврђују енергију коју дело еманира, позива и подстиче ствараоце да о доживљају читања пишу. Приказано дело поново „живи према личној визури, укусу и обради,“⁷ и у новој верзији тумача. Као што и ови фрагменти на различите начине говоре о истом, о песничком духу Милијана Деспотовића који је особени стваралац свог времена.

Хаџи Драган Тодоровић пише: У жижи Деспотовићевог певања налази се завичај, лични микрокосмос, са којим он комуницира као са животним саговорником...

Мома Димић: Како било, Милијан Деспотовић је пронашао (или се за њ определи-

лио, свеједно) властити стил сажимања искустава и суштина, стил језика који се упевава у самој јари грла...

Зоран Богнар: Милијан Деспотовић је још на свом песничком почетку осетио дубину мудрости народног духа, посебно његову мисаону и језичку флексибилност, и у њима је потражио упоришта засвој песнички таленат, али их није буквално преузео као могући модел певања и мишљења, већ само као подстицај за успостављање једног зеновски промишљеног, експресивног и епифанијског начина певања...

Жарко Ђуровић: Аутор „Виолине од крика“ одијева у рухо и смисао садашњег тренутка, што значи да поред формално мелодијско – исказних еквивалената пјесма посједује и дубоке мисаоне засјеке. Пјесник на јединствен начин враћа минулу прошлост у овдашња временска огледала, смишљу да властита реч поста не средиште руже.

Чедомир Мирковић: Милијан Деспотовић је посебна песничка личност. Разликује се од других потеме што никад није припадао песничким школама, никад није припадао посебним групама, никад се није поводио запесничким модама, него је послушивао свој поетски глас и трагао за оним штоје њему присно. Дакле, он је у поезији тражио оно што је у њему дубоко, дубоко лично и оно се осећа. Он је у својим песмама поставио и основно питање које сваки прави песник мора да постави. То је поставио на начин да им и данас читајући песме Милијана Деспотовића то питање постављамо: Шта је поезија? Где почиње, како настаје поезија?

Мићо Цвијетић: Деспотовић пева о човеку и његовој исконској везаности за свет око себе, о самотном огњишту

и кући, о киши која је будна, о лептиру и маслачку. Има и више љубавних песама, сетних и давних слика, немира душе и срца; дивљења лепотама живота и света, понирања у ониричко и заумно.

Радомир Мићуновић: Више-струк је његов улог и допринос. Нећемо претерати, ако кажемо да је он један донајмоболнијих и најсвестранијих стваралаца не само у свом родном крају већ у земљи Србији.

Душан Стојковић: Деспотовић ју је складао с љубављу, срцем, и за срца и душе оних с којима је делио школске клупе, у знак неумрлог сећања на оне који су им преносили несебично знање и учинили све да постану оно што су постали и да многи од њих и остану не само у незабораву себи.

Посвећенички и подвижнички Милијан Деспотовић, велики песник и велики посленик културе, је свој животни век у току, даровао књижевности, складао је с љубављу и срцем, и сагледавао прошлост и стварност пишући хронику свог завичаја⁸, бележио и отимао од заборава, баштинио на ползу отачаству. Као песник снажне имагинације остварио је особену поетику указао на моћ језика да се множи, и из себе ствара. Његове кованице су дукати са његовимјаством и мирисом завичајног тла што памти прошло и што је као отворена књига за будуће. Бројни аутори су осликали својим пером Деспотовићев духовни портрет. Из тих текстова (есеја, огледа, приказа) изасјао је наслов Лексичка ватра језика. Ватра која нас окупља, Реч која нас памти. Данас, и увек.

Сретење Господње, 2023.

Мирослав ТОДОРОВИЋ

⁸СУБЈЕЛ – школа, угледници и академци
Поговорни текст Зборнику радова о делу Милијана Деспотовића У: Књижевне новине, мај 2024. стр. 14.

⁶Сретен Вујковић, 1942. Српски песник и критичар
7У. Еко

ПРИЧЕ И ПРОЗАИДЕ

ПОШТАР

Цијели дан је поштар обилазио куће у селу и нудио им писмо са печатом без тачне адресе. Нико није хтио да га прими због страха да носи лошу вијест. Само је на коверти била адреса Милошево село и назнака да је писмо важно. У подне су се многи окупли испред поште и захтијевали да поштар отвори писмо пред два свједока и јавно прочита поруку. Поштар је то невољно учинио, а сви су се изненадили када су видјели да на папирићу који је био у коверти ништа није писало па су се окупљени грхотом смијали превареном поштару.

-Цијели дан нас обилазиш, прогањаш и плашиш празним писмом, а рачунаш да радиш, рече Мићун зидар који је волио свакоме да се наруга, али се љутио када је и сам био исмијан.

Тада се изненада иза поштаревих леђа чуо непознат, продоран, дубоки мушки глас.

-Ја сам невидљиви човјек, а у писму је за све вас важна порука писана невидљивим писмом кога могу читати само невидљиви људи. Не пише ко вам шаље ову поруку, а то није ни важно.

Тада је почео да чита:

-Ноћас ће село задесити олуја. Прво ће падати крупна, хладна киша, последије ситан град, а тада ће налети јаког вјетра са кишом чупати дрвеће и скидати кровове са клућа. Јака бујица ће ности све пред собом. Нађите добар заклон да сачувате породицу. Најбоље је да преноћите у напуштеним каменим кућама на Орловом бријегу изнад села које ће бујица заобићи.

-Овај глас лаже, својим очима сам видио да ту ништа није писало, а ти да си искрен и да вриједиш био би видљив. поново добаци зидар. Ми више не вјерујемо ни онима које видимо, а ти можда све изнишљаш.

-Бићу ктатак и понављам, само они који озбиљно схвате поруку биће спасени.

Сутрадан су многи туговали и жалили што нису послушали невидљивог човјека. Многе куће је бујица однијела и многу људи су нестали.

НЕЗВАНИ ГОСТ

У нашу велику кућу последије крвавог сукоба дошао је изненада незвани гост. Све је знао о нама, и причао је да жели да нас завађене помири. Нико га није позвао, никоме он не требе, али он неће да оде, него пријети и намеће своја правила, кажњава и убира за себе велики новац од оних који су га послали. Каже да га други плаћају, да нам помаже и да нас помири. Знамо да он не жели завађену браћу да помири и да тежи што дуже да остане јер ће тако више да заради. Чим се успостави ред он је непотребан. Ако се ми сами не помиримо, нико нас неће помирити.

Они којима смо се жалили су га овамо и послали и штите га, а они су нас заједно са њим завадили и у крвави сукоб увели. Сада нама суде, па нас опужују и задужују. Нама је сваким даном све мање јасно зашто смо се, због чега и због кога тукли и гинули. Када се деси да се уразумимо и довољно приближимо да разговарамо, незвани гост нас увијек удаљи. Он шири лажне приче о нама и о њима, а

већина у њих вјерује. Хвали се како нас спасава и одвраћа од новог сукоба па тако оправдава присутност. Сеоски врач је често објашњавао да има много незваних гостију и по другим кућама којима непозвани праве ред и добро живе од тога, а никада никога не помире, тако да ми нисмо једини.

Неки кажу да тај гост има велику моћ, да нам је попио памет и обезглавио нас па га отјерати не умијемо, а да смо мудрији он би отишао сам. Само је невидљиви човјек Евдокији Карабрк док је точила воду на извору рекао да требамо бити мудри, сложни, стрпљиви и да га игноришемо па ће он отићи сам.

Незвани гост је још са нама, а ништа добро још није урадио осим што се хвали заслугама да је учинио да добро живимо, а ми то не примјећујемо.

Када поново на лишћу будемо спавали и њим се покривали, ако нас природа поново прими, побиједићемо га и бити своји, али нам треба слоге и лијепог времена. Ко се не нада тај и не побјеђује.

(Из записа Симана, сеоског писара. Свеска 1. Страна 27. Сачувао прота Георгије)

МИР И НЕМИР

Када пробудимо себе у себи, почеће ново вријеме да пулсира. Ако потаремо себе у себи, оживјеће нови пут. Када подцијенимо себе у себи, бићемо задњи у реду. Када прецијенимо себе у себи, изгубићемо пријатеље. Човјек није рођен да буде сам. Ако побиједимо себе у себи бићемо прави побједници.

Када побјегнемо од себе у себи добровољно прихватимо празнину. Ако се одрекнемо себе у себи бићемо вјетру играчка. Осјећам да између грана дрвета постоји вјетар који се ту скрива, њише и често спава. Са њим се најчешће игра лишће и испод дрвета мека трава. Ту се мир у немир претвара.

25.03.2024.

БОЉИ СВИЈЕТ

Ко сачува кутију успомена, биће срећан и задовољан па ће моћи да пронађе и окупи расуто стадо. Срећни морају обавезно да забораве дужнике и да пријеђу високи зид.

Важно је да не станемо, а без напора и знања нема трајности. Можда бољи свијет и не постоји, али наше је да

тражимо, да се надамо и да га нађемо. Када љубав побиеди мржу и када се зближимо толико, да имамо јасан заједнички сан. спасшени смо.

(Из необјављене књиге НЕВИДЉИВИ ЉУДИ)

Марко РАУЛИЋ ЂУКИЋ

ПРОГНАНИК

Кунем се у ово што вам велим, у очи дана и руке мушке: ја нећу више да се селим, и сада живим у цијеви пушке!

Можда то неком изгледа чудно јер мирно грли свој иметак. У мојој кући око је будно и стражу чува мој друг метак.

Та моја кућа од свих је тврђа и у њој нема братске свађе. Ја сам задужен да не зарђа и када затреба, да нам се нађе.

Јасно је, дакле, да пребивам будан – у служби завјетног слова – док даноноћно заставу снимам и писак трубе са Косова.

РАТНИК

Ко се нада овом мрклом дану, ко ме изда и ко ме проказа? Куд са собом и на коју страну, која ће ме избавити стаза?

Обилазим градове и села, нигдје вида да извидам ране. Сија само дугме са шињела на стрњишту док разгони вране.

Саборци ми чаме у мермеру, чекајући страшно сунце славе, и питају, на тврду ми вјеру: да ли залуд изгубише главе!

Грлим траву изнад њиних скута док ми слово камен обузима. Да тад одох с мирисом барута, сад бих наду дијелио с њима?!

КАПЕТАНОВ САН

Капетан Вељкоса слашћуспава; у снугабудеиззаборава.

Сабља у руци, шапкадонеба: „Зарнекомјошофициртреба!?”

Позиварчита, молбеноиште, даодмахиденабојиште.

Јертамо, преконародних врата, свејевећблизусуноврата.

Капетанчула оштри ибрише, ал' нигдје барутнемирише.

Акада схватиштанародпече, онбацисабљу, и горкорече:

„Нијетопољемојечасте, идитесамисвојојвласти!

Ја им одавно знамврлине јошдоксе држахупозадине.

А сад сви'вољно' од могазида! О, санче подли, и ти ме изда!?”

МУК

Ћути јутро, ћути дан, и бестидно ћути вече. Утихнуо и наш сан; поток стоји, а муљ тече.

Ћуте пушке у сошкама, на одсуству трубач спи. Ћути ороз кокошкама ћути јаје, ћуте сви.

Несигурна чами крв, ништа да је поведе. У јабуци ћути црв док је сву не поједе.

Зрно ћути, не ниче, и у грлу стао вик. Нечуј-псовка промиче, ћути и наш будилник.

Гдје су врата? Шта се збива!? Сви крај пута ћуте знаци. Један пјесник главу скрива, срећом – ћуте и јатаци.

ПРАЗНИЧНО ЈУТРО

Свијет, ко сваки подлац тих, поставља ниска питања:

коме то пјева овај стих са првим зраком свитања.

А узда дана води ме сад сјетно, сад носталгично – бих да премостим године у ово јутро празнично.

И видим: иде литија у стопу са мијенама, (литија – мјесец, ти и ја, осмјех, и радост у нама).

И док се с храма небеског откида лака звоњава, благослов чини добри Бог – шаље кочију поњава,

па у гривине прорезе укреше зрно кремента, галопом да нас одвезе даље од овог времена.

Свијет, ко сваки подлац тих, поставља ниска питања, док теби пјева овај стих са првим зраком свитања.

од пролазности неизбјежне.

КРОЈАЧЕВА КЋИ

На крајуцвјетног булевара, сам у свом скромном кућерку, живио кројач божијег дара и шио хаљине за своју кћерку.

Бретеле златне и везен поруб, сатен и свила из далека; у њу се заљубио сваки голуб и завидјела јој бистра ријека.

А онда стиже стрепње вјесник и конач поче шити несне; у град се досели један пјесник и украде је за своје пјесме.

Сад пати душа кројачева, и ниже молитве у свом несну: „Прокуни, Боже, оног што пјева, ал' благослови његову пјесму“.

Миленко ЈЕВЂЕВИЋ

Ђурђевић у Српској читаоници "Лаза Костић" у Сомбору

БУКЕТ ПОЕЗИЈЕ ЉУБАВИ

У петак, 15. новембра 2024. године, у Српској читаоници "Лаза Костић" у Сомбору одржана је промоција зборника пјесама "Алманах љубави III", који садржи одабране љубавне пјесме пристигле на претходно међународног карактера расписани књижевни конкурс за избор најљепше љубавне пјесме за 2024. годину. Пред многобројним љубитељима лијепо писане ријечи своју у Алманах уврштену пјесму "У родном свитању да ми будеш срећа" на својствен начин представио је књижевник Милорад Мишо Ђурђевић, председник Управног одбора Српског књижевног клуба "Вихор" Дервента, а његова презентација, у којој је поменуо и име Града Дервента, измамила је дуготрајан аплауз.

Ђурђевић је искористио свој наступ да се код руководства упозна са значајним активностима Српке читаонице, која представља здање од изузетног културно-историјског значаја за Град Сомбор и једна је од најстаријих културних институција српског народа, и која с поносом проноси име Лазе Костића као једног од најпознатијих и најпризнатијих српских пјесника, а том при-

ликом је прихватио искрени позив да представници Српског књижевног клуба "Вихор" Дервента буду гости на великој међународној значајној манифестацији која ће бити одржана крајем мјесеца марта 2025. године поводом обиљежавања двије стотине година од основања Српске читаонице.

Своје лијепе утиске са промоције Ђурђевић је у угодном дружењу пренио и представницима Завичајног удружења Срба "Коријени" Сомбор, са којим је "Вихор" недавно потписао повељу о братимљењу.

На наведени начин име и значај Српског књижевног клуба "Вихор" Дервента и Града Дервента још једном су у текућој години радо прихваћени од стране истинских поштовалаца пјесништва и књижевности.

Н.С.

ДВА БАЊАЛУЧКА ДИВА

Седмог новембра, ове године, у кући Милановића, у центру Бањалуке, одржана је таква сатиричохумористичка вече какву град на Врбасу не памти. Главни протагонисти, аутори и интерпретатори био је бањалиучки двојац, господин Милдин Берић и Живко Вујић, те и познати сатиричар Горан Кљајић. Поменути бањалиучки двојац су непревазиђена имена која жаре и пале просторима екс-Југославије. О њима пише београдска штампа, има их помало и на ТВ-про-грамима, али их нема у оним српским друштвима гдје се зарђује новац.

Ова два човјека својим сатиричним реченицама никог не вријеђају, али са пуно

увјерљивости они убадају своје жаоке у нашу свакодневну стварност. Њихове сатира је пријемчива, јака, истинита. Дубоко продиру у нашу свакодневну постојаност. Свака им ријеч злата вриједи. Њихова поетика заслађена је сатиричним и хуморним преливима; смијех у сали био је громогласан; у публици је било и таквих грађана која нису издржала, па су усред програма упадала у причу Берића, питала га и то зашто он, у Републици Српској, није министар просвјете и културе.

Издржљивост овог бањалиучког двојца је она снага и љепота која је доста необјашњива. Толико су сатири и хумора написали да би могли да сваки за себе објави сабарана дјела. Из тако ве-

ликог опуса, о ни са лакоћом издвајају оне бисере с којима излзе пред публику. То је таква љепота и вриједност, која са лакоћом опчара слушаоца. Свака заједница има пјеснике, романописе, приповјдаче, али нема оваке и оволико јаке и сатиричаре. Али, проблем је у нама, у нашим навикама. Људи се често питају: зашто, због чега су улазнице бесплатне. Зар ова два снажна сатиричара не завређују више, то што они чине, то мало ко може да се својим оствареима упореди с њима. Гријех је и срамота у томе када неко зарађује новац, а неко нема права на то само због тога што припада сектору културе. Ама, што је много, много је.

Василије КАРАН

КУМ И БРАНКО МИКУЛИЋ

На крсној слави једног Србина, који је, послје парафирања Мирвног споразума у Дејтону и патњи проживљених са сународницима из сарајевског краја у стравичном егзодусу што убрзо потом услиједи, са породицом уточиште нашао у Брчком, окупила се, примјерено таквим приликама, родбина, кумови, пријатељи, комшије. Прво паљење крсне свијеће и кандила изнад иконе свеца заштитника породичног имена у туђини, далеко од родног краја. Међу гостима више их бјеше што би, обузети сјетом и беспомоћношћу, плакали него ли пјевали.

Послије ломљења славског колача и читања молитве, услиједише наздрављања, пијење и једење. Пошто се испиташе за здравље и размијенише

сазнања о томе гдје су се све скрасили људи с којима су у заједничком им завичају дијелили и радости и туге, неко, што је неизбежно на таквим скуповима, заподјену причу о политици и политичарима – и о садашњим и о бившим. У почетку, разговор се одвијао између њих двоје-троје, да би се потом, „бистрење политике“ разбуктало и пронијело цијелом дужином софре.

У једном тренутку неко запита:

– Богати, како се звао онај што је на Титиној сахрани предводио делегацију Бе и Ха?

– Раиф Диздаревић – без размишљања ће питани.

– Није он. А, људи моји, ко да га сад гледам. На вр ми језика...

– Миланко Реновица – огласи се неко преко пута.

– А-а! Тај је његова генерација. Миланко је био предсједник Извршног вијећа Бе и Ха. Не, не, овај је Хрват.

– Фрањо Херљевић – зачу се нечији продоран глас.

– А-а! Херљевић је генерал. Овај је прије него што је отишо у Београд био предсједник Це Ка Бе и Ха и на другим великим функцијама. Послије Титине смрти био је члан Предсједништва СФРЈ, па предсједник СИБ-а... А, какав ми је ово мозак! Ма, нека! Што да разбијамо главе, сад ћу ја назвати свог кума, он то сигурно зна. Дај ми слушалицу!

– Ало, куме! Како си? Шта има? Како су ти остали? Ма, ево ме у Брчком, на слави. Причамо нешта, па нико не може да се сјети. Богати, знаш ли ти како се звао, оваај – Бранко Микулић?

Бранислав РИБАР

Да л' то умире Косово?

Косово плаче, Милоше,
Божури лагано вену
Трговци га продаше
У мраку скројише цијену.

Србине гдје одлазе
За цијену не знају
Бијесни Арнаути долазе
Свету земљу харају.

Цвиле Дечани и Грачаница
Монаси и монахиње наричу
Тужно жуборе Лаб и Ситница
Напоље Арнаути вичу.

Јечи Руговска клисура
Пећка патријаршија жалосно поје
Спрема се велика и страшна бура
Да л' то умире Косово моје?

ИЛИНДАН 1941

Друмове ће пожељет Србља,
Ал Србаља нигде бити неће,
„За дом спремни, смрт та краља
Петра“,

Виктор Гутић виче препин среће.

Баш је тужно жуборила сана
Тога великог августовског дана,
Јер покрај њеусташе шеташе
И планове стравичне коваше.

Обалама бројали су врбе.
Да би о њих повјешале Србе,
Али врба не нађоше доста
За све Србе из Санског Моста.

Потом они други план сковаше,
На Шушњару јаме ископаше,
Двије јаме мрачне безданице,
Што ће српске постати гробнице.

Најприје је стожерник Виктор,
Код силоса направио тор.
И ту Србе жицом повезаше,
И колону смртну формираше.

Мук настаде у истом трену,
Кад колона ка Шушњару крену,
Сви су зналишта их горе чека,
Бол ужасна којој нема лијеска.

Кад су их над јаме довели.

Сви су били ко анђели бијели
Тад на сцену ступи крвник Јуре,
Што је српске силовао цуре.

Маљ у чело, сјекира у груди,
Да се нико из сна не пробуди.
Да Србина још неког посијече,
И Хусо му побратим притече.

Тог крвавог Илинданског дана,
Памте срби и ријека сана,
Пет хилада невиних се вину,
Плавом небу Богу на истину.

Драго М. МИТРОВИЋ

О АУТОРУ

ДРАГО М. МИТРОВИЋ је рођен у Козици 1963. године, на Змијању, Република Српска. Пише пјесме. До сада је објавио књиге пјесама Понос и бол и Кућни праг. У припреми је трећа књига пјесама која треба ускоро да угледа свјетлост дана. Живи и ради у дијаспори и Отаџбини.

У међувремену

Повратак у неповрат

Додијало је човјеку да и даље буде међу људима који су већ одавно постали нељуди...

Од живота није тражио многои увијек је био задовољан оним што има. Вјеровао је да је рад, вјера у Бога, богатство у души, поштовање старијих и живот по законима које су створили људи, оно што ће га чинити човјеком. Одувијек је био скроман, јер је сматрао да је скромност врлина која људе одваја од нељуди. Касно је схватио даскромност човјеку може да буде великитерет, поготово тамо гдје сви размишљају само о томе како да што лакше дођу до високог положаја и до великог богатства. Најчешће без имало рада, без имало стида и без страха од могућих посљедица. Много је оних који би за шаку долара дали цијелу руку, а некада чак и обје, не жалећи што сиромашни непрестано гладују док се они узалуд труде да држе дијету. И док се једни силно јуначе јер мисле да су снажнији и јачи, други паметују јер мисле да су паметнији од других. Дешава се оно што ни једни ни други не желе: снажнима понестаје памети, а паметне издаје снага. А такви нам и даље кроје капу и навлаче лудачку кошуљу.

Уздао се у се и у своје кљусе, надајући се да ће и он дочекати својих пет минута. У чекању, прође му живот... Некад је знао и ко је и шта је. Сад тек ништа не зна, а већ једотакао дно живота. Вјеровао је да ће му Бог опростити гријехе, али није знао да му људи неће опростити грешке. Касно је схватио

да у овај живот вјерују само сујевјерни, због чега су многи људи већ давно заузели мјесто у реду за нестајање, надајући се да су заслужили вјечни живот у рају јер су пакао прошли на овом свијету.

Кад погледа свијет око себе, човјек коначно схвати да би му ипак најбоље било да се врати у далеку прошлост, ону најдаљу, у вријеме кад је прачовјек покушавао да постане човјек, а праљуди се трудили да постану људи. Можда је боље и то него да и даље живи тамо гдје нечовјек више нема страха и гдје је човјек изгубио сваку наду. Тамо гдје се не живи у миру, него у рату или у непрекидном страху од новог рата, јер је нечовјек изумио оружје које свакога трена може да уништи и све људе и цијели живот на земљи. Тамо гдје се најлакше живи у лажи, јер сви само бјеже од истине. Тамо гдје нема правде, без обзира на то што свако има неко своје право. Тамо гдје живот једнима пише романе, а другима оставља само трагедије. Тамо гдје се и даље вјерује да је батина из раја изашла, без обзира на то што многи који су је осјетили на својој кожи заврше у паклу овог живота. Тамо гдје се свакодневно прескаче зид смрти, вјерујући да иза њега није провалија у коју би се могло упасти. Тамо гдје се једино они који су на доживотној робији осјећају као своји на своме...

Човјек би се најрадије вратио на зелену грану на којој су обитавали његови далеки преци док су још ходали четворороношке, прије него што су сишли на земљу, усправили се на двије ноге и покушали да постану људи. Док још може да пронађе зелену грану, јер се савремени човјек, немилосрдно уништавајући и воду и земљу и ваздух, већ одавно гуши у властитом смећу. Или би му, можда, боље било да потражи спас у пећини из које је давно изашао прачовјек, много прије него што је нечовјештво ушло у човјека... Али, пита се, шта да ради ако је тај давни предак забарикадирао или добро замаскирао улаз у пећину, или ако су се у њу на дуже вријеме уселиле животиње које су горе и од самих нељуди.

Остати или се вратити, рече и сам постаде талац вјечите Хамлетовске дилеме. Вратити се у неповрат или до краја живота остати у Недођији, питање је сад....

Стеван Р. СТЕВИЋ

Шест деценија Књижевних сусрета на Козари

Козарачки незаборавник

Иако је, чини се, манифестација одржана поодавно, још 18. септембра, сматрамо битним забиљежити. Удружење за очување традиције Приједор, које успјешно води Жељко Шормаз, агилан млађи човјек, у оквиру Књижевних сусрета на Козари, уприличило је пригодно књижевно-музичко вече, гдје су учешће а као обиљежавање 60-годишњице те манифестације. Шормаз је нагласио да је прије пет година, на исти начин, обиљежена 55-годишњица сусрета када је објелодањена, у издању тог удружења, пригодна публикација „У срцу Козаре“, а да је том згодом било петоро утемељивача Козаре - Стевка Козић Прерадовић, Радослав Милошевић, Миле Мутић, Владо Крчковски, Ранко Прерадовић и Божо Милошевић, а у овој манифестацији за 60-годишњицу Књижевних сусрета на Козари преостало учрствовали су тројица: Крчковски, Милошевић и Прерадовић.

- Подсјећање на ту 1964. Годину и прве сусрете значајно је запажење још значајнијег догађања – сада већ добро знаних и афирмисаних Књижевних сусрета на Козари – ријетке, једисствене књижевно-културне манифестације на овим нашим просторима. Штета је што понеком није баш повољи што се настоји помињати та Прва књижевна Козара, младалачка, пионирска, па ваљда новим генерацијама то није интересантно или је нешто друго по сриједи. Шувајући успомене на темељење књижевнр Козаре, подсјећамо се на један садржај дуг шест деценија, а то је чињеница за дивљење – рекао је Шормаз, подсјећакући на књигу „У срцу Козара“, коју је приредио Владимир Крчковски.

Између два обиљежавања, за само пет година, остали смо без двоје првака – Стевке у Миле, док јер Милошевоћ старији изостао са овогодишње манифестације због болести,

- Колико сутра, неће имати ко жив свједочити на првијенац, а то је чињеница за дивљење, та прва

младалачка књижевна Козара, која је темељила ововремену. Зарад тога сам и приредио књигу „У срцу Козара“, гдје је доста тога што говори о тој 1964. Кад год се тога, на овај начин, сјећамо, потврђујемо колико је величанствена манифестација, Књижевни сусрети на Козари. Замислите колико је нових пјесама или страница прозе написано захваљујући управо овој нашој књижевној Козари и све то, на свој начин, чува и трајно оставља помене величанственој козарачкој епопеји из јула 1942. године- рече у оквиру свог обраћања Владимир Крчковски.

Своја сјећања су, дакле, те вечери казивали Божо Милошевоћ из Требиња, који данас живи у Новом Саду, Владимир Крчковски из Приједора и Ранко Прерадовић из Бање Луке. Значајан допринос дали су чланови поменутог Удружења за његовање традиције Приједор, првенствено глимци, музичари и пјевачић и на овај је начин, достојанствено, обиљежена 60-годишњица Књижевних сусрета на Козари.

- Били смо млади и само смо схватили појам Козаре и њене епопеје у Другом свјетском рату, а ни слутили нисмо чему ми то, заправо, присуствујемо на нашим сретањима и друговањима, шта то темељимо. Тек касније, када су Књижевни сусрети на Козари „сазрели“ и постали свејугословенски, схватили смо у чему смо, првотно, учествовали. Из тих наших омладинских козарачких сретања, пошто су то били такви први сусрети, израсли су и многе друге књижевне манифестиције, попут наше, херцеговачке манифестације Дучићеви књижевни сусрети. Напоменимо и чињеницу да су многи из тих наших сусретања касније израсли у књижевне великане ових наших простора – нагласио је Божо Милошевић.

В. ЂУРЂЕВИЋ

Верин одлазак

Рано нас је, али не и изненада, јер подуже је боловала, уцвијељене оставила наша драга друга, Вера Коропкин Ратковац, пјесникиња из Дервенте, добар човјек и још бољи другбеник. Рођена у Бањој Луци 1959. године. Основну школу је завршила у Слатини у ОШ „Холандија“ 1974. године, када је ново здање и почело са радом. Захваљујући наставници српскохрватског језика, Верици Драгосављевић, завољела је поезију и писање па је још тада почела помало пискарати. Има двије објављене збирке пјесама, припремљену збирку пјесама за дјецу и пјесама за још бар двије збирке које чекају нека боља и здравија времена. Учествовала је у значајним скуповима, посетијелима и књижевним манифестација, па тако заступљена у многим зборницима и панорама. Иза себе је, поред књига и пјесама, оставила супруга Зорана и кћерку Ивану, такође људе од пера и памети, као и толике пријатеље, поклонике, читаоце и истосудбренике.

Нека јој је вјечна слава и хвала!

ПОНЕКАД

Тек понекад свратим тамо гдје нас има,
тамо гдје још цвјета успомена на нас,
јер ту ми тијело као причест прима
слике из дјетињства за старости спас.

Понекад мислима грлим родни праг
и пред кућом она стабла жутих дуња.
Сад их више нема и њихов пањ ми драг
као небу облак и громова муња.

Понекад ме туга за гушу ухвати,
замрзну се рјечи као капље росе,
па ме у том грчу све једнако сјети
на прашњаве стазе и на ноге босе.

Тек понекад одем тамо гдје још јесмо,
испред родне куће надишем се среће.
Опрости за сузе, ти вољена пјесмо,
знаш да таква љубав умријети нећ

ВРИЈЕМЕ НЕ ПРАШТА

Давно смо слушали старе добре пјесме,
успомена на то душу боли, слама.
Не чују се више, а нема ни чесме
гдје смо се љубили. Живот нас прелама.

У срцу се шири неспокоја немир
док ми душа танком успоменом цвјета.
Живим тихо дане као њежни лептир
што ливадам лети од цв'јета до цв'јета.

Вријеме смртнику никада не прашта
и због тога жал је све већа и већа.
Живјели смо складно, проживјели свашта,
знали и за тугу, знали шта је срећа.

МРТВИМ ПЈЕСНИЦИМА

Сокаком од снова разлиле се кише
и однијеле старе кофере стихова.
Сад у тој пустари нема ничег више
осим успомена, младалачких снова.

А душа пјесника попут је лептира,
њежна као мирис, увијек разиграна,
и када је гуше пјесму ће да свира
да радост призове из срећнијих дана.

Оживјеће тада сви мртви бодеми,
они што су давно у заборав пали.
Само нека пјесма никад не занијем
да се памте они што су нам је дали.

СОНЕТ ЗОРИ

И посљедње ноћи мислићу о теби,
био си и осто једина ми нада,
а наде се никад ја одрекла не би
ни кад душа јеца ни кад суза пада.

Још си моје сунце што маглу разбија,
а Ода радости носи твоје име,
па у црној ноћи кад треба засија
и позлати моје исписане риме.

Теби пружам руке и погледом тражим
ону топлу зраку што из ока капа.
Њоме своје туге и невоље блажим,

јер ми она сваки страх и бол отапа.
Осјетићеш љубав, вапај нећеш чути.
Онај који воли, воли али ћути.

Вера КОРОПКИН РАТКОВАЦ